İslam'da Mezhep

Muhammed Sultan el-Mâsumî

Tahkik
Selim el-Hilâli
Terceme
Ali Ebu Muhammed

İÇİNDEKİLER

MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ

Bizi islâm ve imanla hidayete erdiren, Kur'ân-ı Kerîm'in manasını öğrenmeye ve Rasûlulları'ın hadislerini anlamaya muvaffak kılan Allah'a hamdü senalar olsun.

Salat ve selam, insanlık devam ettiği sürece ashabın ve tabiînin takip ettiği yolu bize ihsanla tam ve kamil olarak gösteren tüm insanlığın ve cinlerin peygamberi Hz. Muhamed'e (s.a.v.) olsun.

Kudret sahibi Mevlâsının iyilik ve lütuflarına muhtaç olan kulu Ebû Abdurrahman Muhammed b. Sultan b. Ebî Abdullah Muhammed el-Masumî el-Mekkî. Allah kendisini, Kur'ân ile amel etmeye, Rasûlullah'ın sünnetine sarılmaya ve güzel bir sonuca (son nefesinde imanlı olarak ölmeye) muvaffak kılsın der ki: "Bana, Uzakdoğu ülkelerinden olan Japonya'nın Tokyo ve Oseka şehirlerinde oturan müslümanlar tarafından bir mektup gönderildi. Mektup özetle şu konudan bahsediyor: "islâm nedir? Mezhep ne demektir? islâm diniyle şereflenen birisinin dört mezhepten birisine veya başka bir mezhebe girmesi, yani Malikî, Hanefî, Şafiî veya Hanbeli olması gerekir mi, gerekmez mi? Çünkü burada büyük bir ihtilaf ve vahim bir münakaşa başladı. Japon fikir adamlarından birkaç aydın islâm dinine girmek ve imanla müşerref olmak isteklerini Tokyo'da bulunan müslüman cemiyetine açtılar. Hindistanlı müslüman bir grup; "Kendilerinin, ümmetin kandili olan Ebu Hanife'nin[1] mezhebini seçmelerini". Endonezyalı bir grup ise; "Şafiî mezhebinden olmaları gerektiğini" söylediler. Japonlar bu sözleri işitince çok şaşırdılar. Onların bu tutumlarına çok hayret ettiler. Mezhep sorunu onların müslüman olma yolunu tıkadı.

Muhterem Hocam, değerli bilgilerinizden öğreneceklerimiz inşallah bu müşkilatın çözümüne sebep olacaktır. Kalplerimizin mutmain olması ve düşünce ufkumuzun genişlemesi için bu konuyu açıklamanızı sizden arzu ediyoruz. Size

---

[1] Mezheb taassubluğu hadis uydurma ve yayılmasında büyük bir rol oynamıştır. Muteassıp Hanefiler. Ebu Hanife (r.a.)'ın menkıbeleri konusunda bir çok hadis uydurmuşlardır. Bunlardan birkaçı; "Benden sonra bir adam gelecek, ona Numan bin Sabit denir, künyesi de Ebu Hanefe'dir. Allah'ın dini ve benim sünnetim onun eliyle ihya olunacaktır." Tenzihu'ş-Şeria, İbni Arrak. 2/30: Hatibu'l-Bağdadi. Tarihi Bağdat. 2/289. Yukarıda işaret edilen sıfat bu rivayetlerin bazısında gelmiştir. Me'mun bin Ahmed el-Herevî'ye, "Şafii'yi ve Horasanda ona tabi olanları görmüyor musun?" denildi. O da cevaben; bize Ahmed bin Abdillah haber verdi ona Abdullah bin Ma'dan o da Enes bin Malikten merfu olarak şunu haber verdi: "Ümmetimden Muhammed bin İdris [Şafii] adında bir adam çıkacaktır, o ümmetime iblisten daha zararlıdır. Yine ümmetimde bir adam bulunacaktır ona Ebu Hanife denilir, ümmetimin kandili odur." İbni Hacer, Lisanü'l Mizan. 5/7-8; Suyuti Tedribu'r-Ravî. 1/277-278. İbni Arrak. Tenzihu'ş-Şeri'a. 2/30 Hatibu'l Bağdadi. Tarihi Bağdat (5/309) adlı eserinde, bu rivayeti uydurmakla ittiham edilenin Muhammed bin Said el-Burkî olduğunu Ebi Abdillah el-Hakim'den nakleder Bu uydurma hadis. Kur'ân'ın açıklığına muhaliftir. Çünkü Allah'ın, kitabında nitelendirdiği gibi; ümmetin kandili Muhammed (s.a.v.)'dir; "Ey Peygamber! Biz seni gerçekten şahit, mujdeleyici ve uyarıcı. Allah'ın izniyle O'nun yoluna çağırıcı ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik" (Ahzab, 45-48). Mukallidlerin kendi imamlarına masum Peygamberin sıfatını nasıl giydirdiklerini iyice düşün. Bunun içindir ki muayyen bir mezhebe bağlanmamak asıl olmuştur. Böylelikle masuma (peygambere) ittiba ile masum olmayana ittiba ayrılabilinir.

Çünkü muayyen bir mezhebi taklit eden kimse, aslında peygambere tabi olma ile hata ve isabet eden fakiha tabi olmayı müsavi kılmıştır.

Allah'tan bol bol mükafatlar, Rus muhacirleri bizden de size ve doğru yola tabi olan herkese selam ve saygılar."

Esselamü Aleyküm.
Muhammed Abdülhay Kurbanoglu
Muhsin Çabanoğlu
Tokyo. H. 1357

İSLÂM VE İMAN'IN HAKİKATİ:

Ben de Allah'ın bana öğrettiği şeyleri gereği üzere cevaben yazdım. Kudret ve kuvvet yüce ve azim olan Allah'ındır. Muvaffakiyetim onunladır. Doğruya ileten de odur.

Şunu biliniz ki, müslümanların birçoğu, özellikle cahillerinden çok âlimleri[2], bir müslümanın Ebu Hanife, Malik. Şafiî ve Ahmed b. Hanbel gibi İmamlara nisbet edilen mezheblerden birine bağlanması gerektiğini iddia ederler. Halbuki bu hatadır hatta söyleyenin cehaleti ve islâm'ı bilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Sahihayn'da yer alan sahih meşhur Cibril hadisinde islâm'ın tarifi şöyle yapılmıştır:

"Cebrail Rasûlullah'a (gelerek);
islâm nedir? diye sordu.

Rasûlullah:

---

[2] Yazarın, mukallidlere ilim sıfatını koyması münakaşa götürür bir husustur. Çünkü ilim delilden meydana gelen marifettir. Delilsiz olunca o taklid olur. İbnu'l-Kayyım (r.a.) Nuniyye manzumesinde şöyle der "ilim deliliyle doğruyu bilmektir. Bunun gerisi ve taklid müsavidir." İmam-ı Şafii (r.a.) şöyle der: "Bir kimsenin bir şey için helal veya haramdır demesi ancak ilim cihetiyle olur. İlmin ciheti ise kitap ve sünnette, gelen haber, icma veya kıyasladır." (er-Risale, s. 39) Allame Fullânî de şöyle demiştir: "Derim ki: Bu hadis ve eserler, ilim teriminin ancak Allah'ın kitabında. Allah resulünün sünnetinde icma ve bu asıllara (esaslara) göre nassın yokluğunda kıyası görenlerin indinde kıyas yapılan şeylere ıtlak olunacağını tasrih etmektedir. Nebevi hadislere muhalif olmasıyla birlikte mezhebi re'y kitaplarına, taklid ve asabiyyet ehlinin ilmi hasretmelerine göre değildir."

Öyleyse ilmini faziletini içeren âyet ve hadislerin kasdettigi gerçek alim; delillerden hüküm istinbat etmek için gayret sarfeden müctehiddir. Mukallid ise, alim değildir. Asırlar boyunca ilim ehlinin ittifak ettiği de budur. Allame Şatibî (r.a.): Muvafakat isimli eserinde (4/293) "mukallid alim değildir" sözüyle tasrih etmiştir. Aynı şekilde Ebu'l-Hasan Sindî el-Hanefi' den naklen Suyutî: "Mukallid alim diye isimlendirilmez" demiştir. Süneni ibni Mace'ye Haşiye 1/70. Şevkânî (r.a.) de irşadü'l-Fuhûl eserinde, (s. 267); "Çünkü taklid cehalettir, ilim değildir" sözüyle cezmetmiştir. Hanefi kitaplarında cahilin kadılığa atanmasının caiz olmadığı fetvası yer almıştır. İbni'l-Humam (r.a.) da, cahili mukallid terimiyle tefsir etmiştir. Fethü'l-Kadir 5/456. İbrahim el-Vezir (r.a.) aybı şekilde. "Şüphesi: mukallid olan bir müftüye, alim diye tesmiye edilmez" demiştir. Ravdatu'l-Bâsim 1/36. İbnı Abidin'den Risaleler mecmuasının Resmu'l-Müfti eserinden naklen (1/32) İmam Tahav'î (r.a.) şöyle der: "Ancak cahil ve müteassıb bir kimse taklid eder." İbnü Abdi'l-Ber, el-Cami eserinde (2/119) bu konuda şöyle bir icma nakleder: "Beyan (açık) olunmayan ve gerçek bilgi sayılmayan şey ilim değildir... İmamlar arasında taklidin fasidligi konusunda herhangi bir hilaf yoktur. Binaenaleyh bu meseleyi uzatmaya ihtiyaç yoktur" der. İbnü'l-Kayyim de İ'lâmü'l-Muvakkiîn isimli eserinde(1/7) buna muvafakat etmektedir. Gözönüne serdedilen alimlerin sözlerinin delili; sahih hadiste Abdullah bin Amr bin As'tan rivayeten Allah Rasûlü {s.a v)'nün şu sözüdür: "Allah, ilmi, kulları münazara ederken onlardan, almaz ilmi, ancak alimleri kabzederek alır. Öyle olurkı hiçbir alim kalmaz Ondan sonra insanlar cahil kimseleri baş edinirler ve sorulurlar. Onlar da ilimsiz olarak fetva verirler." (Buharî nin diğer bir rivayetinde, 13/182] "Reyleriyle fetva verirler, hem sapıtırlar. hem de saptırırlar." Buharî. (Fethul-Barî) 1/194; Müslim (Nevevi şerhi) 16/223-225; Tirmizî. 5/31; İbni Mâce. 1/30, Müsnedi Ahmed, 1/181; Dârimî, 1/77; Musnedü'l-Humeydî, 1/265. İşte bu yüce ismi hak eden kimselerin, asırlar boyunca az olduklarına bu hadis açık bir delildir. Haklarında sairin şu sözü gerçekleşmiştir: "Onları saydığın zaman azdırlar. Şimdi ise azdan daha kıymetli oldular."

Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet getirmen, namaz kılman, zekat vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yettiğinde hac yapmandır, buyurdu.

Cebrail:

İman nedir? diye sordu.

Rasûlullah:

Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resullerine, ahiret gününe ve kaderin hayrına ve şerrine inanmandır, buyurdu.

Cebrail:

İhsan nedir? diye sordu.

Rasûiullah:

İhsan; Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen dahi o seni görür, buyurdu."[3]

Abdullah b. Ömer'in rivayet ettiği hadiste ise şu tarif yer alır:

"islâm beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına, Rasûlullah'ın O'nun elçisi olduğuna şehadet getirmek, namaz kılmak, zekat vermek, oruç tutmak, gücü yetenler için hac yapmak."[4]

---

[3] Sahih hadisten bir parçadır. Buharî. (Fethu'l-Bârî) 1/144. 8/513, Müslim (Nevevî)1/164. İmam Ahmed Müsnedinde, 1/65; İbni Mâce. 1/25. Ebu Hureyre'den Ebu Zur'a Amr bin Cerir yoluyla tahric etmiştir. Meseî. 8/101. Ebu Zer ve Ebu Hureyre'den tahric etmiştir. Nesei'nin senedini Şeyh el-Bani Mişkatü'l-Mesabih'in tahkikinde (1/9-10) sahih kabul etmiştir. Yine Müslim (1/150). Tirmizî (5/6-7), imam Ahmed ve diğerleri Abdullah ibni Ömer'den o da babasından Yahya bin Ya'mer yoluyla tahric etmiştir. Taberanî de Ömer'den Ata bin Ebi Rebah yoluyla tahric etmiştir. Bu hadis ibni Ömer'den o da Rasûlullah'dan rivayet olunmuştur. Mecma'uz-Zevâid, 1/40. Tirmizi (5/8)'de der ki: "Sahih olan. rivayetin ibni Ömer o da babası Ömer o da Nebi (s.a.v.]' den olmasıdır." imam Ahmed (1/64-65). Bezzar ise Mecma'uz-Zevâid'de (1/19). İbni Abbas'tan Şehr ibni Havşeb "yoluyla hasen görmüştür. Fethu'l-Bari'de Hafız ibni Hacer bu tariki tahsin etmiştir. Şehr ibni Havşeb hadiste zayıftır. Hataları yüzünden rivayetiyle ihticac olunmaz. Binaenaleyh Müslim başka bir rivayetle birlikte tahric etmiştir. Münzirî'nin Terğib'inde olduğu gibi. Onun hakkında Hafız şöyle der: irsali ve evhamı çok olan saduk bir kimsedir. "Yine Şehr ibni Havşeb yoluyla Amr veya Ebi Amir veya Ebi Malik el-Eş'arî'den rivayeten imam Ahmed Musned'inde (1/64) tahric etmiştir. Bezzar da Mecma'uz-Zevaid'de (1/40) Enes ibni Malik'ten rivayeti tahric: etmiştir. Lakin hadisin senedinde Dahhak bin Nebras vardır. Mizanu'l-İ'tidal'de (2/326) kaydedildiği üzere bu ravi zayıftır.

[4] Bu hadis sahihdir Buharî 1/49'da merfu olarak. 8/183'de mevkuf olarak, (rivayetin şöhreti sebebiyle merfu olduğu tasrih edilmemiştir.) Müslim (1/176-177). Nesaî (8/107-108), Tirmizî (5/5-6), Ahmed. Musned'inde (1/78), Beyhakî. Sünen'inde (4/199). Humeydî Musnedinde (2/308) çeşitli yollarla İbni Ömer'den merfu olarak tahric etmışlerdir. Taberanî. Mu'cemu'l-Kebir'inde İbni Abbas'dan:
"islâm beş esas uzerine bina edilmiştir. Allah'dan başka ilah olmadığına şahadet etmek, namaz kılmak. Ramazan orucunu tutmak. Bunlardan kim. bir tanesini terk ederse kafirdir, kanı helaldir" hadisini tahrıç etmiştir. Münzirî (1/196) ve Heysemî (1/48) de bu hadis için senedi hasendir demişlerdir. Lakin Şeyh el-Bani. İrvau'l-Galil eserinde [3/250) rivayeti zayıf saymıştır. Ebu Ya'lâ. Müsnedi'nde (Mecmau'z-Zevaid, 1/48) İbni Abbas'dan merfu olarak, islâm'ın kulpu ve dinin esasları üçtür, islâm bunlar uzerine tesis edilmiştir" hadisini tahric etmiştir. Şeyh el-Bani bu hadise zayıf demiştir. Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daîfa ve'l-Mevdu'a. 1/132-131. İmam Ahmed Musned'inde (1/79). Mecmau'z-Zevaıd'de [1/47), Heysemî, hadise sahih demiştir. Taberanî de Mu'cemu'l-Kebir ve Sagir'inde Cerir bin Abdullah el-Becelî'nin hadisini tahric etmiştir. Şeyh el-Bani debu hadisin zayıf olduğunu İrvau'l-Galil (3/280} eserinde söylemiştir.

Müslim'de; Ebû Hureyre'nİn rivayet ettiği bir hadistede: "Bir adam Rasûlullah'a gelerek,

Ya Rasûlallah (yaptığımda cennete girebileceğim bir ameli bana öğretir misin? diye sordu.

Rasûlullah:

Allah ve Rasûlüne inanman, namaz kılman, zekat vermen. Ramazan orucunu tutmandır, buyurdu.

Adam:

Allah'a yemin ederim ki, ne bunlardan fazla birşey yaparım ne de eksiltirim, deyince Rasûlullah;

Bu arabi (bedevî) doğru söylüyorsa kurtuldu, buyurdu.[5]

Müslim'de; hadis şarihleri derler ki: Hadiste haccın zikredilmemesinin sebebi o zamanlar daha farz olmadığındandır.[6]

Buharî'de; Enes (r.a.) bu konuda şöyle bir hadis nakleder;

"Rasûlullah ile birlikte mescidde bulunduğumuz esnada deve üstünde birisi gelip devesini mescidin önüne çökerttikten sonra bağladı. Ondan sonra:

Hanginiz Muhammed'dir? diye sordu.

Rasûlullah eshabın arasında dayanmış oturuyordu. Biz:

İşte dayanmış olan şu beyaz tenli adamdır, dedik.

Adam:

Ey Abdulmuttalib'in oğlu, diye hitap etti.

Rasûlullah:

Seni dinliyorum, diye buyurdular.

Ben sana bazı şeyler soracağım. Ama soracaklarım pek ağırdır. Gönlün sakın benden incinmesin, dedi.

Rasûlullah:

Aklına geleni sor, buyurdu. Adam;

Senin ve senden öncekilerin Rabbi için söyle, bütün insanlara seni Allah mı gönderdi? dedi.

Rasûlullah:

---

[5] Hadis sahihtir. Buharî. 3/261; Müslim, 1/174 ve imam Ahmed. 1/77. Ebu Zura yoluyla Ebu Hureyre'den merfu olarak tahric edilmiştir. Yine Buharî. 3/269 ve Müslim 1/172. Musa bin Talha yoluyla Ebu Eyyüp'den merfuu olarak tahric etmiştir. Ve yine Müslim, 1/175 Ebi Salih ve Ebi Süfyan yoluyla Cabir (r.a.)'dan ve, Ebu Zübeyr yoluyla yine Cabir'den merfu olarak tahric etmiştir. Buharî'de. 1/l06,4/102. 5/287, 12/330, Müslim ise. 1/66, Mesaî. 4/122, 8/118. imamı Malık Muvatta'ında 1/175. İmamı Ahmed 1/68. Ebu Süheyl yoluyla Talha bin Abdıllah'dan merfu olarak tahric etmiştir Ebu Davud Sünen'inde l/16'da zikretmiştir.

[6] Haçlısı şerifte haccın zikredilmemesinin sebebi üzerine hadis sarihleri bir kaç tefsir zikretmişlerdir. Bunlardan bir tanesi yazarın (r.a.) zikrettiğidir "Hafız İbni Hacer şöyle der: Hadiste haccı zikretmemiştir. Çünkü o an hacı idi Söylemiş olabilirde, lakin ravi kısaltmıştır." Fethu'l-Barî. 3/265 Ahmed el-Benna ise İmamı Nevevî'den naklen şöyle der: "Bu rivayette hac zikrolunmamıştır. Ya daha farz olmamıştı veya ravi kısaltmıştır." Bu ikinci sebebi teyid eden şey bazı rivayetlerde Nebi (s.a.v.)'in İslâm'in Şiarlarını ona haber etmesidir. Böylelikle diğer farz olanlarda buna girmiş olmaktadır." Bulûğu'l-Emanî. 1/77.

Evet dedi. Adam:

Allah için, günde beş vakit namaz kılmayı Allah mı sana emretti?

Rasûlullah:

Evet, dedi. Adam:

Allah için, söyle, senenin Ramazan ayında oruç tutmayı sana Allah mı emretti? dedi.

Rasûlullah:

Evet, dedi. Adam:

Allah için zekatı zenginlerden alıp fakirlere dağıtmayı sana Allah mı emretti? dedi.

Rasûlullah: "Evet" deyince, Adam:

Sen ne getirdin ise ben ona iman ettim. Arkamdaki kavmime elçi benim. Ben Sa'd b. Bekr kabilesinden Dımam b. Sa'lebe'yim. dedi."[7]

İşte Allah'ın kullarına emrettiği ve Rasûlullah'a açıklamak için gönderilen "İSLÂM" budur.[8]

DÖRT MEZHEBTEN BELLİ BİR MEZHEBİ TAKLİD ETMEK NE VACİPTİR, NE DE MENDUP

Mezhepler, müçtehidlerin görüşleri, bazı meselelerdeki anlayış ve içtihatlarından ibarettir. Ne Allah ve ne de Rasûlü bu görüş, anlayış ve içtihatlardan birine uymayı kişiye farz kılmaz. Çünkü bu görüş, anlayış ve içtihatlarda doğrular olduğu gibi hatalar da vardır. Sadece doğru olan, hiç hata bulunmayan görüş Rasûlullah'dan sabit olanlardır. Müçtehidlerin çoğu, bir meselede görüş beyan ettikten sonra gerçek ortaya çıktığında gerçeği benimseyerek eski görüş ve içtihatlarından vazgeçmişlerdir.[9]

Bu sebeple kim İslâm dînine girmek, iman etmek isterse, sadece Allah'a ve Rasûlune inanması (şehadet getirmesi), beş vakit namazını kılması, zekatını vermesi, Ramazan orucunu tutması ve imkân bulursa hacca gitmesi gerekir.

Dört mezhebten veya diğerlerinden birine intisab etmek ise vacip olmadığı gibi mendup da değildir. Bir müsiümanın bir mezhebe bağlanmasının gereği ve zorunluluğu da yoktur.

---

[7] Hadis sahihtir. Buharî. 1/148, Mesaî. 4/122; İbni Mace, 1/449; Ahmed. 1/67. Şerik bin Abdillah yoluyla Enes bin Malik'ten tahric etmiştir. Yine Nesei. 4/24. Said bin Ebi Said el-Makberî yoluyla Ebu Hureyre'den tahric etmiştir Darımî de 1/165-167. İbnı Abbas'ın rivayetini tahric etmiştir.

[8] Bu hadislerden maksad islâm'a girmek isteyen için onun kolaylığını göstermek kelime-i şehadetı telaffuz edip diğer rükünleri yapmanın yeterli olduğudur. Birçok furuata ve mezhebe girme veya girmeme konusuna gelince, islâm'a girmede şart değildir İslâm ümmeti için onlardan bir grubun arz olunan şeylere fetva vermeleri için dinî işlerde fıkhı öğrenmeleri yeterlidir.

[9] Yazar (r.a.) burada ilim talebeleri indinde bilinen meseleleri takrir etmektedir. Yani mezheblerde bir takım meseleler sadece rey ile söylenmiştir Bunlar, hakkında nas bulunmayan içtihadi meselelerdir ki, uymak vacip değildir. Zannınca sıhhatli (doğru) oluşu galip gelirse, ancak o zaman uymak caiz olur.

Her meselede sadece bir mezhebe bağlanmanın gereği ve zo runluluğunu savunan kimse mutaassıp ve hatalı görüşlü olup herşeyi körükörüne taklid eden birisidir. Bu kişi dinini parçalayan, insanları guruplara ayıran kişilerden birisidir. Allah ise dinde tefrika ve parçalanmayı yasaklamaktadır: "Ey Muhammed! Fırka fırka olup dinlerini parçalayanlar ile senin hiçbir ilişiğin olamaz. Onların işi Allah'a kalmıştır, yaptıklarını onlara sonra bildirecektir."[10] "Sakın müşriklerden olmayın. Onlar dinlerini dağıtmışlar, bölük bölük olmuşlar... ve her bölük kendi elindeki şey ile sevinmektedir."[11]

İslâm dini tek bir dindir. Onda Rasûlullah'ın gösterdiği yol ve siretten başka uyulması gereken mezheb ve yollar yoktur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey Muhammed! De ki; Benim yolum budur; ben ve bana uyanlar bilerek insanları Allah'a çağırırız. Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben asla Allah'a eş koşanlardan değilim."[12]

Bu mezhepleri de, mukallidler (taklitçiler) tarafından kendi mezhebi lehine ortaya atılan bilgisizce münakaşa ve mücadeleler çoğaltmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Allah'a ve peygamberine itaat edin; çekişmeyin, yoksa korkar, başarısızlığa düşersiniz ve kuvvetiniz elden gider. Sabredin, doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir."[13] Halbuki Allah, birlik ve beraberliği ve Kur'ân'a uymayı emrediyor: "Toptan Allah'ın ipine sarılın, ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini anın: Düşmandınız, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz..."[14]

İSLÂM'IN ESASI ALLAH'IN KİTABI VE RASÛLULLAH'IN SÜNNETİYLE AMEL ETMEKTİR

Hak olan İslâm dini budur. Kaynağı ve dayandığı temel, Kitap ve Sünnettir. Bu iki kaynak muslümanların ihtilafa düştükleri her konuda müracaat edecekleri kaynaklardır. İhtilaf konusunu çözmek için bu iki kaynağa müracaat etmeyip başka kaynaklara başvuran mümin değildir. "Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar"[15] ayetinde Cenâb-ı Hakk'ın buyurduğu gibi.

---

[10] En'am Sûresi, âyet 159
[11] Rûm Sûresı. ayet 31-32
[12] Yusuf Sûresi, âyet 108
[13] Enfal Sûresi, âyet 46
[14] Ali İmran Sûresi, âyet 103
[15] Nisa Sûresi, âyet 65

İmamlardan (müçtehidler) hiçbiri, "Benim kabul ettiğim görüşe ve içtihadıma tabi olun" dememişlerdir. Bilakis, "Bizim aldığımız kaynaklardan siz de alınız" demişlerdir. Bu mezheplere sonraki asırlarda birçok anlayışlar eklendi.[16] Bunlar arasında da çok hatalar vardır. Öylesine farazi[17] (hayali) meseleler vardır ki, intisap ettikleri mezhep imamlarından birisi o hataları görse o mezhepten ve o kişinin söylediklerinden uzak dururdu.

Selef imamlarından ilim ve dini muhafaza edip koruyan herbir imam. Kitap ve Sünnetin zahirine sarılmış, insanları Kur'ân ve sünnete sarılmaya ve onlarla amel etmeye teşvik etmiştir, imam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Hasen el-Basrî, Ebu Yusuf, Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî, el-Evzaî, Abdullah b. Mübarek, Buharî, Müslim ve diğer birçok imamlardan böyle sabit olmuştur. Bunlardan her biri; din konusunda bid'atlerden ve

---

16 Mezhepçilik mukallidlerin sadece kişilerin söz ve görüşlerini Kur'ân'ın sarahatine ve sahih sünnete takdim etmelerine götürmemiş, imamların (r.a.) söyledikleri sahih kavilleri bile unutturmuştur, imamların mezhebi zannettikleri muteahhirine ait sözlerle aralarında hiç bir ayırım ve araştırma yapmadan almakla iktifa ettiler. Bu da ancak taassubun şiddetli oluşundandır, imamların mezheblerini kitaplarda tedvin edip, ictihadların sahih gördüklerini bunlarda korudukları bilinmektedir. İmam Malik (r.a.); mezhebini Muvatta eseri korudu, imam Şafii mezhebini bilmek istersek kendi kitaplarına (kaynaklarına) müracaat ederiz. Kendinden başkasını talep etmemiz uygun değildir. Bunu izah etmek için de şunu derim; İmam Malik. Şafiî ve Ebu Hanife'nin söz ve amel olarak fetva vermedikleri bir çok şeyler onlara nisbet edilmektedir. Malikîler namazın kıyamında ellerini salmakta ve sabah namazında kunut yapmaktadırlar. Halbuki imam Malık, Muvatta'ında(17158) namazda bir eli diğerine bağlama babında bazı eserler (rivayetler) irad ettiğini görürüz Bunlardan birisi şudur: Abdülkerim bin Ebi'l-Meharık el- Basrîden O şöyle der: "Utanmazsan istediğini yap sözü nübüvvet sözleridendir. Namazda elini diğerine koyma, iftara acele etmek ve sahuru te'hir etmek vardır" Malıkî mezhebin mûteahhirûn olanları imamı Malik'in namazda ellerini saldığını delillendirmeğe kalkışıyorlar. Bu hal taklid ettikleri mezheblerini iyi bilmediklerindendir. Çünkü Cafer bin Süleyman Medine'nin valisiydi. H. 146 senesinde İmam Malik'i Kamçıladı. Öyle kolu soyuldu ki namazda bir elini diğerine bağlama gücünü bulamadı ve ellerini saldı. (El-İntika s. 44). Zaten Muvatta kitabını bu olaydan iki sene sonra yazmıştı. Yine imam Malik sabah namazında kunut adlı batımda şöyle bir eser (rivayet) irad eder: "Abdullah bin Ömer namazda kunut yapmazdı." Muvatta. 1/109. İmam Şafiî'nin peygambere salat getirmenin sünnet olduğu görüsü, bilinmeden kendisine nisbet edilmiştir. Halbuki o farz olduğunu söylerdi. Allah {c.c.) Rasûlü'ne salat getirmeyi farz kılarak şöyle demişti: "Şüphesiz Allah ve melekten Nebi (a.s.) salat getirirler. Ey iman edenler! Siz de ona salat getirin ve selam veriniz." (Ahzab, 56). Salat getirmenin farziyyeti. namazdan daha evla bir yerde olmamıştır. Allah Rasûlü'nden namazda kendisine salat getirmenin farz olduğu vasfının delaletini bulduk. Allah daha iyisini bilir." (el-Umm, 1/117). İşte Hanefî mezhebinin muteahhirun kitaplarından Hulasatü'l- Keydanî "Namazda haram olan şeylerden birisi hadis ehli gibi parmak işaretinde bulunmaktır" diye irad ediyor. Mesudi'nin namaz kitabında ise "Parmakla işaretin mütekaddimin alimlerce sünnet olduğu. Şia ve Rafiziler de yaptığından Ehl-i Sünnetten olan müteahhırun alimler bunu terkettiler. Böylelikle mensuh oldu" denilirken, Hanefî ulemasının büyüklerinden olan İbnul-Hümam'ın Fethu'l-Kadir kitabında: "Parmak işareti sünnettir, olmadığını söyleyen rivayet ve dirayetin hilafına söylemiştir Bilakis imam Muhammed bin Hasen eş-Şeybanî (Ebu Hane-fi'nin talebesi) Muvatta'da bunun sünnet olduğunu nakletmistir" ibaresini buluruz. Bu örneklerde mezheb taassubunun asırların en hayırlısının yolundan müslümanları uzaklaştırdığına açık delil yok mudur?

17 Yani vuku bulmayan meseleler, rey meseleleri mugalatalar da denilmektedir. Bunlara dalmayı ve uğraşmayı Selef-i salihin nehyetmiştir. Bu konuda bak. Câmiubeyani'l-İlm ve Fadhili. 2/139-144, İbnu Abdilber.

masum (hatasız) olmayan kişileri taklid etmekten sakındırmışlardır. Masum olan sadece Rasûlullah'tır. Onun dışında kim olursa olsun masum değildir. Masum olmayan kişilerin. Kitap ve Sünnet'e uygun olan sözleri kabul edilir. Bu ikisine muhalefet edenler ise, kim olursa olsun sözlerine itibar edilmez. Nitekim İmam Malik, Rasûlullah'ın kabrini göstererek; "Bu kabir sahibinin dışında, herkes söylediklerinden tenkide tabi tutulur" demiş ve Allah Rasûlü'nün kabrine işaret etmiştir.[18] Bütün muhakkik (tahkikd) müçtehidler bu yolu takip etmişlerdir. Onların hepsi körükörüne taklidden sakındırmışlardır. Çünkü Allah Kur'ân'ın birçok yerinde katı taklidçüeri kötülemiştir. Önceki milletlerden kafir olanların çoğu; alimlerini, ruhbanlarını ve babalarını taklid etmelerinden dolayı kafir olmuşlardır.

İmam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam eş-Şafiî, İmam Ahmed b. Hanbel ve başka imamların şöyle söyledikleri nakledilmektedir: "Bir kimsenin, görüşümüzü nereden aldığımızı bilmediği halde onu kabul etmesi veya bizim görüşümüzle fetva vermesi helal olmaz."[19] Bu imamların herbiri "sahih hadis benim görüşümdür"[20] sözünü açıkça beyan etmiştir. Yine onlar devamla şöyle derler: "Bir söz söylediğimiz vakit onu Allah'ın kitabi ve Rasûlullah'ın sünnetine arzediniz.
Eğer onlara uyuyorsa kabul ediniz, uymuyursa reddediniz ve sözümüzü duvara çalınız."[21] Bu sözler bu büyük imamlarına aittir. Allah onları cennetine koysun.

Fakat ne yazık ki, halkın, masum müçtehid ve ulemadan zannettiği kâğıt karalayan müteahhirundan mukallid müellifler, insanların dört mezhep veya meşhur mezheplerden birini taklit etmeleri gerektiğini söylerler. Bu gereklilikten sonra, o mezhep imamını gönderilmiş ve itaat edilmesi gereken bir nebi kabul ederek, başkasının görüşüyle amel etmekten sakındırırlar. Keşke onlar imamlarının görüşüyle amel etselerdi. Ne yazık ki onların çoğu tabi oldukları imamın sadece ismini bilirler. Bazı müteahhir ulema, bir takım meseleler icad ederek görüşler ortaya koydular. O görüşleri imamlarına nisbet ettiler. Kendilerinden sonra gelen insanlar da o görüşün kendi imamına ve mezhebine ait olduğunu zannettiler. Halbuki o görüş mezhep imamının söylediklerine ve karar kıldıklarına muhaliftir ve o, kendine nisbet edilen

[18] Çok beliğ bir hikmetle dökülen bu güzel sözü ümmetin alimi Abdullah bin Abbas (r.a.) söylemiştir. Takiyyuddin Subkî bu sözün güzelliğine taaccüb ederek, el- Fetavâ (1/148) kitabında irad eder. Camiu'l-Beyani'l-ilm ve Fadlih 1/91: el-İhkam fi Usulı'l-Ahkam. 1/45 kitabında olduğu gibi. Bu sözü, Mûcahid. İbni Abbas'dan almıştır. Mucahid'den de imam Malık almış, ona nisbet edilerek ondan meşhur olup, yayılmıştır. Onlardan da imam Ahmed (r.a.) almıştır. Ebu Davud Şöyle der: "Ahmed'i şöyle söylerken işittim; Nebi (s.a.v.)'in dışında herkesin görüşü alınır veya terkedilir." imam Ahmed'in Meseleleri, s. 276.

[19] Yukarıdaki söz imam Ebu Hanife'nin sözlerindendir. Çesitli rivayetlerle kendisinden sabit olmuştur el-İntika s.145. İbni Abdilber; İ'lamü'l-Muvakkıîn. 2/309.

[20] Bu sözü açıkça söyleyen imam Ebu Hanife ile İmam Şafii (r.a.)'dır. İbni Abidin risaleleri, Resmü'l-Müfti, 1/4; Fullânî, İkazü'l-Hümem. 62. 107 kitabına bakınız. Şa'ranî şöyle der: "Yani kendisinin veya başkasının indinde sahih olursa" demek istemiştir. Derim ki; bunun delili de imamı Şafii'nin imam Ahmed'e şu sözüyle hitap etmesidir; "Siz benden hadisi daha iyi biliyorsunuz Şayet sahih hadis size ulaşırsa bana onu haber ediniz ki, o görüşe sahip olayım. Gelen rivayet ister Hicazî veya Kufi, isterse Mısırlı'dan olsun fârketmez, el-İntika 76, İbni Abdilber.

[21] İmamı Şafiî'nin sözlerindendir. el-Mecmı, 1/63: İ'lamül-Muvakiîn, 2/361, İbnü'l-Kayyim.

şeyden uzaktır. Hanefî mezhebinin birçok muteahhir ulemasının, teşehhüdde işaret parmağının kaldırılmasını haram kabul etmeleri, "Allah'ın elinden" maksadın "Allah'ın kudreti" olduğu, yahutta "Allah zatıyla her yerdedir, fakat arşa istiva etmemiştir" görüşleri buna örnek olarak gösterilebilir.[22]

Bu ve buna benzer olaylar, müslümanların birliğini ayırdı, cemiyet ve toplumları parçaladı, artık yama deliğe küçük gelmeye başladı. Ufuklar nifak ve ayrılıklarla doldu.

---

[22] Ey İslâm kardeşi! Allah kendisine itaatla seni mesud kılsın, izniyle hakta muvaffak etsin ve seni hak ehlinden eylesin. Şunu bilki yazarın. müteahirrûn Hanefilerden zikretmiş olduğu meselelerde hak aşağıda geldiği gibidir.

a) Teşehhüdde şahadet parmağıyla işaret konusu: Yazar, eserinin bir çok yerinde mûteahhırûn Hanefilerin parmak işaretini inkar ettiklerini söyler. 16 rakamlı dipnotta kısmen buna değindim. Bununla mezheblerinden tahkikçı olan alimlere muhalefet etmektedirler. Allame imam Tahavî, parmak işareti hadisi hakkında şunu söyler: Bu hadiste parmak işaretinin namazın sonunda olacağına delil vardır. (Şerh Meani'l-Asar). Şeyh Ebu'l-Hasan Sindî, Süneni Neseî Haşiyesinde (52/236) söyle der. "Parmak işareti hadisi geçmiştir, alimlerimizin cumhuru ve diğerleri bu görüsü almıştır. Şeyhlerimizden bunu inkar edenlerin inkarına itibar edilmez." Parmak işaretinde sünnet olan teşehhüdün bütününde şehadet parmağını hareket ettirmektir Vail ibni Hucr'un hadisinde olduğu gibi. imam Ahmed'in Müsnedi, 4/138: Ebu Davud. 727; Neseî. 2/236; Darimî. 1/314-315: İbnü'l-Carud. Mûnteka'sında 208, İbnü Huzeyme Sahihinde 714, senedi sahihdir ve rivayette şu da vardır; "Sonra parmaklarından ikisini (yani baş parmak ile orta parmağı) halka yapıp (şenadet) parmağını kaldırdı ve hareket ettirerek onunla dua ediyordu. Ve sonra, soğuk bir zamanda geldim. Herkesin üzerinde (kışlık elbiseleri vardı.) Parmaklarını elbiselerinin altından hareket ettirdiklerini gördüm" Abdullah bin. Zubeyr'den gelen, "Nebi (s.a.v.); teşehhüdde dua ettiği zaman parmağıyla işaret eder ve hareket ettirmezdi." Ebu Davud (989) hadisi isnad yönüyle sabit değildir çünkü senedinde Muhammed bin Adan vardır. Hafız Zehebî onun hakkında söyle der: "Hıfızda orta derecelidir." Bunun gibi ravinin kendisinden daha sika (güvenilir) olan raviye muhalefet ettiğinde hadisiyle amel edilmez. Çünkü hadisi şaz durumuna düşer Binaenaleyh İmam Müslim bunun hadisini ancak mutabaat kısmında tathric etmiştir Velevki bu hadis sabit olmuş olsa bile mezkur ameli nefyeden durumundadır. Vail bin Hucr'un hadisi ameli isbat ediyor. Usulü fıkıh ilminde bilindiği gibi isbat eden nefyedene mukaddemdir. Çünkü ispatlayan da bilgi ziyadeliği vardır. Bilen bilmeyene hüccettir. Abdullah bin Ebi Zeyd el-Kayravânî el-Malikî'in Risalesi'nde (s.27) ve Dört Mezhebin Fıkıh Kitabında (5.98) görüldüğü gibi, imam Malik (r.a.) bu amelin sünnet olduğu görüşündedir, imam Ahmed'e soruldu? Kişi namazda parmağıyla işaret eder mi? "Evet, şiddetlice eder" dedi." ibra Hanî rivayetiyle imam Ahmed'in Meseleleri, 1/80'e bakınız.

b) Allah'ın yücelik sıfatının nefyi konusu: Bu mukallidlerin batılını savuran en büyük delil, Fıkhu'l-Ekber s.19'da gelen rivayet olsa gerek: "Ebu'l-Mûtî el-Belhî, Ebu Hanife'ye (r.a.) "Rabbim gökte mi yoksa yerde midir bilmiyorum" diyen bir kimse hakkında soru sordu? Dedi ki; Kafir olmuştur. Çünkü Allah Kur'ân'ında "Rahman arşa istiva etti" demekte, arşı'da yedi kat semanın üstündedir. Dedim ki, "Arşda olduğunu söylüyor lâkin arşın gökte mi yoksa yerde midir bilmiyorum derse ne olur?" Dedi ki: "Yine kafir olmuştur. Çünkü Allah'ın semada olduğunu inkar etmiştir. Kim ki onun semada olduğunu inkar ederse kafir olur." İmam Tahavî; akide Kitabında; "Allahu Teâlâ arş ve onun dışındakinden müstağnidir. Her şeyi ihata etmiştir ve onun üstündedir" demekle açıkça beyan etmiştir. Tahavî akidesini şerh, eden, Ebu'l-İzz el-Hanefi de bu görüşe kail olmuştur. Kitabında, (323) bu muteahhirûn mukallidler hakkında şöyle der: "Ebu Hanife'ye intisab etmiş olup, bunu inkar edene iltifat edilmez. Mutezile taifesi ve diğerleri ona intisab ettikleri halde itikada dair bir çok şeylerine muhaliftirler." Bu ve benzeri açıklama Ebu Hanife ve ashabından ilk olanlar müteahhirûn tahkikçi alimler, Allah'ın mahlukatı üzerine yücelik sıfatına iman, konusunda selefle beraberdirler. Cariye hadisi: diğer sahih hadisler açık ifade ettiği ve sarih ayetlerde açık beyan ettiği gibi; Allah semadadır. Mülk Sûresi'nde Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: "Gökte olan (Rabbınızdan) güven mi aldınız. Yer sarsılırken sizi onun dibine batırmasın diye!" âyet 16.

Herkes birbirini bid'atçilikle suçluyor, her cemaat kendine muhalefet edeni en ufak hususta bile sapıklıkla suçluyor, hatta birbirlerini tekfir ediyor ve birbirlerini öldürüyorlardı. Durum Rasûlullah'ın haber verdiği hale geldi: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecektir. Onlardan biri dışında diğerleri cehennemdedir." "Kurtulan fırka kimdir?" diye sorulunca Rasûlullah, "Benim ve ashabımın yolunu takip edenler" cevabını verdi.[23]

MÜTEAHHİRUN HERŞEYİ DEĞİŞTİRİP, TEK BİR KİŞİYİ TAKLİD ETMEYİ GEREKLİ KILMAKLA TEFRİKAYA DÜŞTÜLER

Müslümanlar, Hulefa-i Raşidin ve Tabiîn gibi mükemmel müslüman oldukları, islâm'a bağlı ve sadık kaldıkları müddetçe muzaffer olup ülkeler fethettiler ve dini yücelttiler. Ne zaman ki Allah'ın emirlerini değiştirdiler, Allah bir çok ayetinde de buna işaret ettiği gibi, nimetlerini değiştirmekle, devletlerini almakla ve hilafeti kaldırmakla onları cezalandırdı.[24]

Özel bir mezhebe intisap etmek, batıl görüşleri de olsa o mezhebe taassup göstermek, değişikliğe uğrattıkları konulardır. Bu görüşler üçüncü asırdan sonra ortaya çıkmış bid'at işlerdir. Bunda hiç şüphe yoktur. Bid'atle amel etme ve ondan bir sevap umulması sapıklıktır.[25] Selef-i salihîn; Kitap, Sünnet ve ikisinin delalet ettiklerine, bir de ümmetin icmaına sarılıyorlardı. Allah onlara merhamet etsin, onlardan razı olsun ve etsin, bizi de onlardan kılsın ve onlarla birlikte hasretsin. Fakat mezheplerin bidatleri yayılınca, o bid'atlerden, ayrılıklar ve birbirlerini sapıklıkla suçlamalar doğdu. Öyleki,

[23] Hadis sahihtir. Ebu Davud. 2/503; Tirmizî. 5/25: İmam Ahmed Müsned'inde,6/24: İbni Mace. 2/1331; Hakim, Müstedrek'inde, 1/128 ve diğerleri Ebu Hureyre'den merfu olarak tahric etmişlerdir. Yine Ebu Davud 2/503-504; Darimî 2/2-11; İmam Ahmed şerhi (Fethurrabbani)23/173. 24/7. Hakim müstedrekinde 1/128. Muaviye bin Ebi Süfyan'dan (r.a.) merfu olarak tahric etmiş ve İmam Zehebî de Hakimin tashihine muvafakat etmiştir. İbnı Mace'de, 2/1322; Ahmed, şerhi 24/6 (Fethurrabbani). Enes İbni Malik'in hadisini merfu olarak tahric etmiştir. Yine ibni Mace. 2/1322. Avf bin Malik'in hadisini merfu olarak tahric etmiş, şeyh el-Bani de Silsiletü'l-Ehadîsi's-Sahîha kitabında (3/480) sahih kabul etmiştir. Şâtibî, el-I'tisam. 2/189-190, Muhammed İbni'l-Vezir. er-Ravdü'l-Bâsım 2/110 gibi ilim ehlinden bir cemaatta hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. Allame ibni Kesir, Tefsirinde (1/390) hadisin takviye edilişine işarette bulunmuş. Hafiz ibni Hacer, Tahricü'l-Keşşaf, 63'de, senedi hasendir demiştir. Yazarın zikretmiş olduğu Abdurrahman bin Zıyad al-Afrikî yoluyla Abdullah bin Amr hadisini Tirmizî, 5/25'de tahric etmiştir. Afrika'nın kadısı olan Abdurrahman ibni Ziyad el-Afrikî, hıfzı yönüyle Hafız İbni Hacer'in Takrib'de dediği gibi zayıftır. Lâkin hadisi hasen rütbesine çıkaran başka rivayetten şahidi vardır Bunu Abdullah bin Sufyan el-Medenî yoluyla Enes bin Malikten merfu olarak Ukaylî, Duafâ kitabında Taberanî'de Mu'cemus-Sagîr s.150'de tahric etmiştir Binaenaleyh Hafız el- Irakî hadisin hasen oluşuna el-Mugnî an Hamli'l-Esfar fil Esfar fi Tahrici'l-İhya mine'l-Ahbar eserinde (3/199) işaret etmiştir. Şeyh el-Bani de Sahihul Camiu's- Sagir'de (5/80) rivayete hasen demiştir.

[24] Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetinde olduğu gibi: "Bu, bir milletin kendilerini değiştirmedikçe. Allah onlara verdiği nimeti değiştirmez (kanunundan dolayı böyledir) ve Allah işiten ve bilendir. (Kimin neye mustehak olduğunu bilir)" (Enfal 53)

[25] Bu konuda Allame Ebi İshak eş-Şatibî'nin (r.a.) İ'tisam kitabına müracaat et.

dört mezhep müntesipleri Ehl-i Sünnet olduklarını söylemelerine rağmen, Şafiî imamın ardından Hanefî'nin uyması caiz olmadığına dair fetva verdiler.[26] Fakat amelleri onları yalanladı, sözlerindeki çelişkiler onların bu görüşlerini boşa çıkardı. Mescid-i Haram'daki dört makam bu bid'atlerden doğdu.[27] Cemaatler çeşitlendi. Her mezhepli kendi mezhebindeki cemaatı bekledi. Bu bid'atler sayesinde şeytan müslumanları tefrikaya düşürmek, onları çeşitli gruplara bölmek gibi maksadlanndan birini daha elde etmiş oldu. Bundan Allah'a sığınırız.

İNSAN ÖLDÜĞÜNDE KABİRDE MEZHEP VEYA TARİKATTAN SORGUYA ÇEKİLİR Mİ?

Ey akıllı ve insaflı müslüman! Allah için sana sorarım. insan öldüğünde kabirde veya hesap gününde; "Niçin falanın mezhebine tabi olmadın?" "Niçin falanın tarikatına girmedin?" gibi sorulardan sorguya çekilir mi? Allah'a yemin ederim ki, bunlardan asla sorguya çekilmeyeceksin. Bilakis; "Neden falanın mezhebine intisap ettin" veya "Niye falanın tarikatine suluk ettin diye sorulacaksın. Çünkü böyle bir hal şüphesiz Allah'dan gayrı alimleri ve ruhbanları rab edinme tutumudur. Bu özel mezhepler ve meşhur tarikatler dinde bid'attir. Her bid'at ise sapıklıktır.

Ey insan, sen ancak, Allah'ın sana farz kıldığı, Allah'a ve Rasûlü'ne iman edip ve imanın gereğiyle amel edip etmemenden sorguya çekilirsin. Falanın mezhebine veya filanın tarikatına tabi olmak, Allah'ın emirlerinden değildir. Evet, zikir ehli olan âlimlere, Kitap ve Sünnetten cahil kaldığın şeyleri sorman; ilimlerinin sıhhatinden şüphe ettiğini Kitap ve Sünnete havale etmen onun icablarındandır. O da Rasûlullah'ın getirdiği İslâm'ın ta kendisidir.

Ey müslüman, dinine dön. O, dinde Kur'ân ve Sünnetin zahiriyle ve salih müçtehidlerin icmaıyle amel etmektir. Senin kurtuluş ve saadetin bundadır. Muvahhid bir müslüman ol.

Allah'tan başkasına kulluk etme. Sadece Allah'dan ümit et ve sadece ondan kork. Kendini her müslüman için kardeş kabul et kendin için sevdiğini onlar için de sev. İmam Tirmizî'nin Sünen'inde İrbaz b. Sariye'den rivayet ettiği şu hadis sana yeter.

İrbaz b. Sariye şöyle rivayet eder:

---

[26] Bilakis durum; bazılarında bir Hanefi, Şafiî olan bir kızla imanda istisna meselesi yüzünden kafir olduğu için evlenmesinin yasaklığına fetva vermeğe kadar gitmiş. Şemseddin Muhammed el-Kahşâi'nin Camiu'r-Rumuz (Muhtasaru'l-Vikaye)'ye yaptığı şerhde olduğu gibi. Müftiyyu's-Sekaleyn olarak bilmen diğer birisi ehli kitaba kıyasen bu evliliğin caiz olduğuna fetva vermiştir. Bu kıyasa göre ehli kitaptan birisinin müslüman bir kızla evlenmesi caiz olmadığı gibi, bir Şafiî'nin de Hanefi bir kızla evlenmesi caiz değildir. (Lakin bunun aksi olanı caiz görülmüştür, kıyasa binaen).

[27] Reddü'l-Muhtar kitabında, İbni Abidin bu dört makamın (mihrabın) H. 500 senesinden sonra mansıb sevgisi galebe çaldığı zamanlarda yapıldığını açıklar. Ve ihlaslı kimseler buna karşı çıkmıştır. Ama kötü alimler bunu sultanlara güzel göstermiştir.

"Rasûlullah, birgün sabah namazından sonra gözleri yaşartan, kalpleri ürperten beliğ bir vazünasihat yaptı, içimizden biri: "Bu konuşman bizden ayrılacağın anlamına gelen bir konuşmadır. Bize ne tavsiye edersiniz?" diye sordu.
Rasûlullah:

Allah'tan korkmanızı, başınızda bir Habeşli köle dahi bulunsa onu dinleyip, ona itaat etmenizi tavsiye ediyorum. Sizden yaşayacak olanlar çok ihtilaflar görecekler. Sizi dinde olmayan şeyleri (bid'atleri) ortaya atmaktan sakındırıyorum. Çünkü bid'at sapıklıktır. Sizden kim bu duruma yetişirse ona benim sünnetim ve dört raşid halifenin yolu gereklidir. Sünnetime sıkı sıkıya sarılınız." buyurdu.[28]

Durum böyle olunca donuk taklidden kesinlikle sakınmak gerekir. Çünkü her meselede belirli bir mezhebin görüşünü taklit etmek, çoğu sahih hadislerle amel etmeyi terketmeyi veya onlara muhalefet etmeyi gerektirir. Şüphe yok ki bu, sapıklıktan başka bir şey değildir. Bu yüzden Hanefî Mezhebi'nden bir çok muhakkik ve diğerleri (Kemal b. Hümam'ın et-Tahrîr'inde ve İbni Abidin es-Şamî'nin Reddu'l-Muhtar'ının başlarında belirtildiği gibi) "Belli bir mezhebi taklid etmek gereksizdir." açıklamasında bulunmuştur. Belirli bir mezhebe bağlanmanın gerekliliği görüşü ise zayıftır.

BELİRLİ BİR MEZHEBE BAĞLANMANIN GEREKLİ OLDUĞU SÖZÜNÜN ASLI SiYASETLE İLGİLİDİR

Belirli bir mezhebe bağlanmanın gerekli olduğunu söylemek, siyasî gerekçelere, zamanla ortaya çıkan gelişmelere, nefsanî duygulara ve isteklere dayanır. Daha sonra açıklayacağımız gibi tarihî bilgilere sahip olan akıllı bir kişi bilir ki, farz ve gerekli olan, HAKK'I bilip onunla amel etmektir.

Bilmelisin ki, gerçek mezhep, tutulacak ve tabi olunacak yol, ancak Rasûlullah'ın mezhebi (yolu)'dur, O, kendisine uyulması farz olan en büyük imam (önder)'dir. Sonra Hulefa-i Raşidin'in yoludur. Rasûluliah'tan başka hiç bir kimse, sadece kendisine uyulması gerektiğini emredemez. Bu sadece Rasûlullah'a ait bir haktır. Allah onun hakkında şöyle buyurmaktadır: "Allah Rasûlü (s.a.v.) size neyi getirirse onu alınız, neyi yasaklarsa ondan da sakınınız."[29] Rasûlullah da: "Benim ve Hulefa-i Raşidin'in sünnetine uyunuz." buyurur.[30]

---

[28] Hadis sahihtir. Tirmizî, 5/44 rivayetin akabinde: hadis hasen ve sahihtir der. İbni Mace, 1/15-17; Ebu Davud, 2/611 hadis rakamı 4607. İmam Ahmed. 4/126-127. Hakim, Müstedrek'inde 1/95-97'de şöyle der: "Sahihtir, herhangi bir illeti yoktur." Zehebî de bu söze muvafakat etmiştir. Şey el-Bani de Zilalu'l-Cenneti fi Tahrici's-Sünne'de (1/17-19) sahih olduğunu söylemiş. Mişkatü'l-Mesabih(1/58) kitabına yaptığı talikte "ilim ehlinden bir cemaat tashih etmiş, bunlardan birisi de Ziyau'l-Makdisî'dir: İttibau's-Sunen ve İctinabû'l-Bid'a. 1/79." demiştir.
[29] Haşr Sûresi, âyet 7
[30] Sahihi Buhari 1/83'de tahric etmiştir.

İmam Ebu Hanife, İmam Malik ve hiçbir mezhep imamı, "Benim sözümü alınız" veya "Benim mezhebimi kabul ediniz" dememişlerdir. Hatta Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer de böyle birşey söylememiştir. Bilakis onlar, böyle birşeyden nehyetmişlerdir, işin aslı böyle olunca, bu mezhepler nereden geldi, niçin yayıldı ve niçin müslümanların sorumluluğuna verildi? Düşün ve ibret al ki, bu mezhepler, hayırlı nesillerden (Ashab, Tabiîn, Tebeu't-Tabiîn) den sonra yayıldı. Mezheplere bağlanma, ancak zalim emirler, cahil idareciler ve sapık alimler tarafından gerekli görüldü.

MEZHEBİN BİD'AT OLUŞU KONUSUNDA DEHLEVİ'NİN ARAŞTIRMASI

Şah Veliyyullah ed-Dehlevî, el-İnsaf adlı risalesinde (s.68) der ki: "Şunu biliniz kî I. ve II. hicri yüzyılda insanlar muayyen bir mezhebi taklit etmiyorlardı. Kûtu'l-Kulûb eserinde, Ebu Talib el-Mekkî şöyle der: "Kitap ve mecmualar sonradan çıkmıştır. İnsanların görüşlerini kabul, insanlardan birisinin mezhebiyle fetva verme, her şeyde sözünü kullanıp beyan etme ve bir mezhep üzerine fıkıh öğrenme işi eskiden İnsanlarda -yani l. ve 2. yüzyılda- yoktu."

İkinci asırdan sonra fıkhı tahric etme olayı çıktı. Araştırmada da görüldüğü gibi 4. yüzyılın insanları dahi bir mezhebi taklit, onun fıkhını öğrenip beyanda bulunma üzerinde birleşmiş değillerdi. Bilakis insanlar alim ve cahil (avam) olmak üzere iki sınıftı. Müslümanlar arasında veya umum müctehidler arasında ihtilaf olmayan icma meselelerinde, avam tabakası ancak şeriat sahibine uyuyorlardı. Abdestİni, yıkanmanın şeklini, namaz ve zekatı ve benzeri hükümleri babalarından veya beldelerinin alimlerinden öğreniyorlar ve bu minval üzerine gidiyorlardı. Başlarına nadir bir olay geldiği zaman, bir mezhebi tayin etmeden herhangi bir müftüye soruyorlardı. Tahric kitabının sonunda İbnü'l-Hümâm şöyle der; "Bir müftüye bağlanmaksızm bazen birisine bazen de diğer birine sorarlardı."

Dehlevî (r.a.), değerli eseri Huccetullahi'l-Baliğa kitabında (1/153) mezkür sözünü zikredip şunu belirtir: "Taklid etmek haramdır. Hiç bir kimse için, delil olmadan, peygamberden başkasının sözünü alması Cenab-ı Hakk'ın şu âyeti kerîmeleriyle haramdır; "Rabbinizin indirdiğine uyunuz, O'ndan başka kimselere tabi olmayınız."[31] "Allah'dan inen ayetlere uyunuz, denildiği zaman; biz babalarımızın bulundukları yola tabi oluruz derler."[32] Taklid etmeyenleri de medhü sena ederek şöyle der: "Hak sözü işitip de güzellikle tabı olanları müjdele, işte Allah onları hidayete erdirmiş ve akıl sahipleri de onlardır."[33] Ve yine: "Bir şeyde çekiştiğiniz zaman hemen onu Allah'a ve onun Rasûlüne havale ediniz. Eğer gerçekten Allah'a ve ahiret gününe

---

[31] A'raf Sûresi, âyet 3
[32] Bakara Sûresi, âyet 170
[33] Zumer Sûresi, âyet 17-18

iman ediyorsanız"[34] demektedir. Allah, çekişilen bir meseleyi Kur'ân ve Sünnetten gayrı bir kimseye havale etmeyi helal kılmamaktadır.

Sahabe, Tabiîn ve Tebeu't-Tabiîn'in, bir insanın sadece bir imamın sözüne uymasını yasaklamanın Selef-i Salihînin bir âdeti olduğuna dair icmaları sahihtir. Kim sadece Ebu Hanife'nin veya İmam Malik'in veya Şafiî'nin veya Ahmed b.
Hanbel'in görüşlerinin tümünü alırsa, Kitab ve Sünnet'te gelen şeylere itimat etmemiş sayılır. O kişi icma-i ümmetin tümünün ilkine ve sonrakine muhalefet etmiş, övülen üç asırda kendisine bu konuda öncülük eden bir kimseyi bulamayıp, müslümaniarın yolunun dışında bir yola yakinen tabi olmuştur. Binaenaleyh bu fakihlerin hepsi kendilerini ve başkalarını taklid etmeyi yasaklayıp, taklid edenlere muhalefet etmişlerdi. Bunu îmam el-İz b. Abdusselam, Kavaidü'l-Ahkam fi Me salihi'l-En'âm adlı eserinde, Şeyh Salih el-Füllanî İse İkazu Hi-memi Uli'l-Ebsar adlı eserinde zikretmişlerdir.[35]

Ne ilginçtir ki, yaygın bid'atçi mezhepleri körükörüne taklid edenler, delilden uzak olduğu halde mezhebe nisbet edilen görüşe uyar ve mezhebin imamının sanki bir peygamber olduğuna inanır. Bu tutum, hak ve doğrudan uzaklaşmadır. Biz çok tecrübe ettik ve şahid olduk ki, bu taklitçiler, imamlarının hata yapmayacağına, her söylediğinin mutlak doğru olduğuna inanırlar. Delil, mezhebinin görüşünün aksine bile olsa taklidi terketmeyeceği görüşünü kalbinde gizlerler. Bu durum, Tirmizî ve diğerlerinin Adiy b. Hatem'den rivayet ettiği hadisin konusuna tıpatıp uygundur:

"Rasûlullah'ı; "Onlar Allah'ı bırakıp alimlerini ve rahiplerini Allah'dan gayrı rab edindiler...[36] âyetini okurken işittim. Ona:

Yâ Rasûlullah! Onlar alimlerine ve rahiplerine ibadet etmiyorlardı dedim.

Bana:

Onlar birşeyi helal kabul ettiğinde onu helal kabul ediyorlar, bir şeyi haranı gördüğünde onu haram kabul ediyorlardı. Bu, onların ruhban ve alimlerine ibadet etmeleridir "buyurdu."[37]

---

[34] Nisa Sûresi, âyet 59

[35] Izzeddin bin Abdisselam'ın Kavaidu'l-Ahkâm fî Mesalihil-Enam (2/134-136). Salih bin Muhammed el-Amrî el-Fullanî s. 77-78'e bakınız.

[36] Tevbe Sûresi. âyet 31

[37] Bu hadisi Tirmizî. 5/278: İbni Kesir. Tefsirinde, 2/137; Taberî. Tefsirinde 10/81: Beyhakî, süneninde,10/116, tahric etmiştir. Senedinde zayıflık vardır.

Zayıflık illeti ise Guteyf bin A'yuni'l-Cezerî'dir. Tirmizî onun hakkında: hadiste bilinen bir kişi değildir Dare Kutnî de bunu zayıf saymıştır. Mizânü'l-İ'tidal, 3/336'da olduğu gibi. Yine İbnü Abdilber Camiu'l-Beyani'l-İlm. 2/109 muallak olarak, İbmü'l-Cevzi. Zâdü'l-Mesir. 3/425; Suyutî de Dürerü'l-Mensur. 3/230'da tahric etmiştir. Hadis hasen mertebesine çıkmaktadır. Çünkü Tirmizî zayıf saydığı halde rivayeti hasen rütbesine çıkarmıştır. Aynı zamanda bu hadisi şahıd olarak teyid eden Huzeyfe İbnü'l-Yemanî (r.a.)'nın rivayetidir. Bunu TaberÎ. Tefsirinde (10/81). İbnü Abdilber mezkur eserinde (2/109). Beyhakî. Sünen'inde (10/116) mevkuf olarak tahric etmişlerdir. Lakin hadis usulünde olduğu gibi merfû hükmündedir. Yine bu mezkur hadisin ayrı bir şahidi vardır O da ebu'l Aliye'nin Taberi, Tefsiri'ndeki (10/81) rivayetidir. Böylelikle hadis, mezkur rivayetlerin takviyesiyle hasen derecesindedir. Bu yüzden Şeyhü'l-İslâm İbni Teymiye İktida'u Sıratı'l-Mustakîm eserinde Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) bu hadisin nisbetini cezmetmiştir. İman kitabında (s.64) hasen olduğunu söylemiştir. Şeyh el-Bani de bu hadisin,

RASÛLULLAH'TAN BAŞKA BİRİSİNE TAASSUP GÖSTEREN SAPIK VE CAHİLDİR

Ey müslüman! Allah'ın itaat etmemizi farz kıldığı masum Rasûlullah'ın hadisi bize ulaştığında biz bu hadisi terkedip bir mezhebi taklid ederek o şahsa ve görüşüne uyarsak, bizden daha zalim kim olabilir ve kıyamet günü bu konuda Allah'a nasıl bir mazeret ileri sürebiliriz? Rasûlullah'ın dışında bir kimseye taassup gösterip onun sözünü, diğer imamları nazarı itibare almadan sadece kendi imamının sözüne uymanın farz olduğunu ve en doğru söz olduğunu kabul etse, bu kimse sapık ve cahildir. Belki de tevbe ettirilmesi gereken bir inkarcı olur. Tevbe ederse bu inkardan kurtulur, etmediği takdirde öldürülür. O insan bu kadar imamdan sadece kendi imamına tabi olmanın insanlara farz olduğuna inanırsa, o kişiyi Rasûlullah'ın konumuna oturttuğu için kafir olur.

Şöyle denilmesi gerekir: Avam için falan imam filan imam diye bir ayırım yapmaksızın müçtehitlerden birini taklit etmesi meşru veya farzdır. Müçtehitleri seven, onlardan zannınca sünnete muvafık olan herbirini taklid eden kimse güzel bir iş yapmıştır. Bütün Tabiîni terkederek sadece bir müçtehide taassup göstermek, Rafîzî ve Hariciler'in yaptığı gibi bütün sahabeyi bırakarak sadece bir sahabeye taassup göstermek gibidir.

Bu, Kitap, Sünnet ve icma ile haktan çıktıkları sabit olan ve kötülenen bid'at ve heva ehlinin yoludur.

Şeyhu'l-İslâm İbn-i Teymiyye, Fetâvayi'l-Mısriyye adlı kitabında şunları zikreder: "Bir kişi Ebu Hanife, imam Malik, imam Şafiî veya Ahmed b. Hanbel'e tabi olsa ve bazı meselelerde başka mezhebin görüşünü daha kuvvetli görüp ona tabi olsa, bu çok güzel bir davranıştır. Bu davranışı, onun ne dinini ne de adalet ve doğruluğunu zedeler. Bilakis bu, gerçeğe daha yakın ve bu kişi Allah ve Rasûlüne, Rasûlullah'tan başka birine taassup gösterenden daha sevimlidir. Mesela Ebu Hanife'ye çok aşırı sevgi duyan bir kişi Ebu Hanife'nin görüşünün tabi olunması gereken tek doğru olduğunu kabul edip, diğer imamları nazarı itibara almazsa bu kişi cahildir ve hatta inkarcıdır, böyle birisinden Allah'a sığınırız."

el-İkna' ve şerhinde şunlar yer alır: "En uygun görüş, herhangi bir mezhebe girmenin gerekli olmayışı ve başka bir mezhebe geçebilme imkanının olmasıdır. Cumhuru ulema hiç kimseye belli bir mezhebe girmelerini ve Allah Rasûlüne muhalefet edilen bir konuda bir imama tabi olmalarını gerekli görmez. Allah herkese, her halükârda Rasûlullah'a itaati farz kılmıştır." İbn-i Teymiyye, el-Kaza mine'l-İnsaf adlı eserinde şöyle der: "Kim belli bir imamı taklid etmeyi farz olarak görürse tevbe etmesi söylenir, yapmazsa öldürülür. Çünkü bu farziyyet, rububiyyetin özelliklerinden olan teşri" (hüküm verme) konusunda Allah'a şirk koşmadır."

Mevdudî'nin Kur'ân'da Dört Terim kitabına (18-20) yaptığı inceleme bölümünde hasen olduğunu zikretmiştir.

KEMAL B. HÜMÂM'IN BELİRLİ BİR MEZHEBE BAĞLANMANIN GEREKSİZ OLDUĞUNU BELİRTMESİ

Kemal b. el-Hümâm, Hanefî fıkhının usul kitabı et-Tahrîr adlı eserinde şunları zikreder: "Belirli bir mezhebe intisab etmenin gerekliliği, sahih görüşe göre gereksizdir. Allah ve Rasûlü'nün farz kıldığı şeyin dışında bir farz yoktur. Ne Allah ne de Rasûlü, bîr kimseye, imamlardan birinin mezhebine intisabını dinin her hususunda onu taklid edipte diğerlerini gözardı etmeyi farz kılmadı. Faziletli devirler, mukallidlerin çoğunun; İmamının metodu hakkında bir bilgisi olmadığı halde "Ben Hanefîyim veya Şafiîyim" demelerine rağmen, belirli bir mezhebe intisab etmenin gerekliliği görüşü olmadan geçti. Somut bir sözle Şafiî veya Hanefî olunmaz. Birisi "Ben fakihim" veya "Ben katibim" demekle fakih ve katip olamayacağı gibi, imamının metodundan uzak olmakla ve sadece lafla o mezhebe girilmiş olmayınca, somut iddia, anlamsız ve boş sözlerle o mezhebe intisab etmek nasıl doğru olabilir?" İkazu Himemi Uli'l-Ebsâr adlı eserinde Fullanî "Mukallid ile muttebi (uyan. tabi olan)" arasındaki farkı şöyle beyan eder: Mukallid, bir konuda Allah ve Rasûlü'nün hükmünü değil de, mezheb imamının görüşünü sorar. Mezheb imamının görüşü Allah'ın kitabına ve Rasûlullah'ın sünnetine muhalif olduğu ortaya çıksa bile, asla Kur'ân ve Sünnet'e dönmez. Muttebi ise Allah ve Rasûlü'nün hükmünü sorar, başkasının görüşünü ve mezhebini sormaz. Başına bir iş gelse onu ilk alime sormayı gerekli görmez, rastladığı herhangi bir alime sorar. Başkasının görüşlerini de duymadan birinci görüşle ibadet ve taassup etmeyi, verdiği fetvanın Kitap ve Sünnetin nassına muhalif olsa bile ona iltifat etmeyecek derecede müdafaa etmeyi gerekli görmez, işte muteahhirunun taklidi ile selefin kabul ettiği ittiba arasındaki fark budur."[38]

Taklid fıkıhda: Söyleyen için bir delil olmaksızın onun görüşüne uymaktır. Bu şeriatte yasaklanmıştır, ittiba (uymak, tabi olmak) ise delilini görerek uymaktır. Allah'ın dini konusunda taklid sahih değildir, ittiba ise gereklidir.

Avamın müftünün görüşünü alması -müftünün hata etme ihtimali olmasına rağmen, bu avam için- uygun olur da, hadisi alması nasıl uygun olmaz?

Rasûlullah'ın sahih sünnetiyle falan veya filan amel edinceye kadar amel etmek caiz olmaz, amel etmede şart olurdu ki, bu da batılın batılıdır.[39] Bunun içindir ki Allah insanlardan hiçbirine vermediği hüccet ve delilleri Rasûlüne vermiştir. Hadisle amel eden veya anladıktan sonra hadisle fetva veren kimse için hata ihtimali tasavvur

[38] Salih bin Muhammed el-Amrî el-Fullânî, s. 41

[39] Yazar (r.a.) Buharî, Müslim, Malikî, Ebu Davud, Neseî. İbni Mace'de yer alan Hişam bin Urve yoluyla gelen Hz. Aişe hadisine işaret etmektedir. Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Ne oluyor bu insanlara. Allah'ın kitabında olmayan şartlar koşuyorlar Allah'ın kitabında bulunmayan her şart batıldır velevki yüz şart olmuş olsa bile. Allah'ın kitabı şart koyma yönünden dana layık ve Allah'ın şartı daha sağlamdır."

edilmez. Bu (hadisle fetva vermek) bîr çeşit ehliyeti (ihtisası) olanlar içindir. Ehliyeti yoksa: "Bilmiyorsanız İlim ehline sorunuz."[40] âyetine uyması görevidir.

Fetva isteyenin, müftünün veya hocasının sözünden kendisi için yazılanlara güvenmesi caiz olduğuna göre. sika ravilerin Rasûlullah'tan yazdıklarına itimat etmesi daha evladır.

Hadisi anlamadığı kabul edilse bu, müftünün fetvasını anlamayan gibidir. Anlamını bilen kişiye sorar. Hadis de böyledir. Dediler ki: Haber, hüccet olma konusunda, kıyas ve içtihattan önce gelir. Hadisle amel etmek ise rivayetle amel etmekten daha evladır."

Allame İbnu Nüceym, Bahrü'r-Râik adlı eserinde şöyle der: "Açık (sarih) bir nassla amel etmek kıyasla amel etmekten daha evladır. Eğer hadisin manası zahir ise onunla amel etmek vacip olur."

Özetlersek, doğru anlayış sahibinin hadisten anladığı kadarıyla amel etmek dini maslahatlardan olup, hepisinde mezheb budur. Bu yüzden imam Ebu Hanife fetva verdiğinde şöyle derdi: "Bu konuda ulaşabildiğimiz bilgi noktası budur. Bundan daha mükemmeli bulunursa doğru olmaya en uygun odur." Bu görüşü Şa'ranî de "Tenbihu'l-Muğterîn" de nakletmektedir

Aliyü'l-Kârî şöyle der: "Bu ümmette bir kişinin Hanefî, Malikî, Şafiî veya Hanbelî olması gerekmez. Alim olmayan her insanın bilmediğini ilim ehlinden birine sorması gerekir.

Dört imam da ilim ehlindendir. Bunun için "Bir alime tabi olan Allah'a salimen ulaşır"[41] denilmiştir. Her mükellef Peygamberlerin efendisi Muhammed (s.a.v.)'e uymakla emrolunşuştur.

UYULMASI GEREKEN İMAM RASÛLULLAHTIR

Allame Abdülhak ed-Dehlevî, es-Sıratü'l Müstakîm adlı kitaba yazdığı şerhinde şöyle der: "Gerçekten uyulması gereken imam Rasûlullahtır. Başkasına uymak akıllılık değildir. Bu Selef-i Salihînin - Allah bizi de onlardan kılsın - yolu dur."

imam Şafiî (r.a.) şöyle der: Kendisine Rasûlullah'ın bir hadisi açıklanan kişinin, başka birinin sözü ve görüşü için o hadisi terketmesinin helal olmadığı konusunda müslümanlar icma (görüş birliği) halindedirler.[42]

Şüphe yok ki, ehl-i hak Rasûlullah'ın izini takip eder, ne kadar çeşitli olursa olsun bazen biriyle bazen ötekisiyle olmak üzere onun amel ve emirleriyle amel eder. Rasûlullah 'tan sonra da Hulefa-i Raşidîn ve sahabeyi (r.a.) bu ayetlere dayanarak örnek alırlar. "Ey Muhammed, de ki: "Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin ve

[40] Nahl Sûresi, âyet 43
[41] Bu söz muayyen bir mezhebe veya hususi bir alime bağlanmadan avam için geçerlidir. Sorduğu müftüden delil talebinde bulunabilir, insanlardan bir ççu bu sözün Peygamber (s.a.v.)'den geldiğini zannetmektedirler ilim ehline göre bu sözün rivayetten bir aslı yoktur. Zayıf hadisler silesi 2/551.
[42] İbnü'l-Kayyim (r.a.) İ'lamü'l-Muvakiîn, 1/7'ye bakınız.

günahlarınızı bağışlasın, Allah affedici ve merhamet sahibidir."[43] "Allah Rasûlü size ne getirirse onu alınız, neden de sakındırırsa ondan'da sakınınız."[44] Bu konuda daha birçok âyet vardır.

İHTİLAF VE TEFRİKALAR MEZHEPLERE TABŞİ OLMA YÜZÜNDENDİR

Bazı konularda Rasûlullah'tan gelen rivayetler çok oldugu ve hangisinin Önce hangisinin sonra olduğu bilinmezse ve tarih belli olmazsa, Rasûlullah'ın yaptığını yerine getirmek ve ona tabi olmak için, bazen birini, bazen ötekini olmak üzere hepsini yerine getirmek gerekir. Böylelikle Allah Rasûlü'nün her yaptığını yapmış ve ona tabi olmuş olursun. O rivayetlerden birini seçip diğerini yadırgadığın vakit, senin durumundan cidden korkulur. Yahutta nassın karşısında bir kusur aramaya kalkarsan, farkına varmadan haktan çıkmış olursun. Müslüman bir kimse için; hevasından konuşmayan, konuştukları sadece vahiy olan Rasûlullah'tan sabit olan şeyi yadırgaması nasıl uygun olabilir? insanlar bazı görüşleri alıp bazı görüşleri terketmeyi alışkanlık haline getirince, çeşitli mezhepler ortaya çıktı. Bizim görüşümüz, sizin görüşünüz, bizim kitaplarımız, sizin kitaplarınız, bizim mezhebimiz, sizin mezhebiniz, bizim imamımız, sizin imamınız deyip durdular. Nefret, kibirlenme, hased ve böbürlenmeden müslümanların işlerinin dağınık olması; cemaatlerin, zorba ve frenklerin lokması haline gelecek kadar parçalara ayrılması neticesini doğurdu. Müslüman müçtehidlerinin herbiri. Ehl-i Sünnetten olan bizim imamlarımız değil midir? Allah onların zumresiyle birlikte bizi haşretsin. Mutaassıplara ise yazıklar olsun. Allahım bizi ve mutaassıpları doğru yola ilet.

Meseleyi objektif bir araştırmayla incelediğimiz vakit mezhepler, müslümanları tefrikaya düşürmek, parçalara ayırmak için İslâm düşmanları tafından süslendirilip, hoş gösterilip ortaya atıldı. Yahutta yahudi ve hıristiyanlara benzemek isteyen cahiller tarafından uyduruldu. Birçok işlerdeki durumları böyle olduğu gibi mutaassıp cahiller, her devirde çok olup insaflı davranmamışlar, hak ile batılı ayırdedeme mişlerdir.

İbnü Abdilberr ve İbn-i Teymiyye şöyle der:

"Rasûlullah'tan gelen haber sahih olduğu vakit hiçbir insanın sözü Rasûlullah'ın sözüne denk olamaz. Rasûlullahın sünneti alınmaya ve amel edilmeye daha layıktır. Her müslüman böyle davranmalıdır. O, rey ve mezhebe âyet ve hadîsten önce yer veren taklid gruplarının yaptığı gibi yapmaz. Belki de müçtehid bu nassı gördü de, bildiği bir illetten veya başka bir delili görmesinden dolayı onu terketmiştir, demek suretiyle akli ihtimaller, nefsanî hayaller ve şeytanî mutasaassıpıikla Kitap ve Sünnete karşı gelmez."

Bu ve buna benzer olaylar, mutaassıp fırkaların bu işe düşkün olmaları ve taklitçi cahillerin de bunu uygulamalarındandır.

[43] Ali İmran Sûresi, âyet 31
[44] Haşr Sûresi, âyet 7

Hz. Ömer şöyle der: "Sünnet (yol), Allah ve Rasûlü'nün gösterdiği yoldur, Re'yin (görüşün) hatasını bu ümmete yol olarak göstermeyin. Allah Hz. Ömer'den razı olsun. Sanki o bunun olacağı kendisine bildirildi ve ondan bizi sakındırdı.

Bu asırlarda şahit olduk ki, Rasûlullah'ın sünnetine muhalif, Allah'ın kitabındaki nasslarla çatışan ne varsa onu yol olarak gösterdiler, ona din olarak inandılar, ihtilaf halinde ona müracaat ettiler ve onun adına da "mezhep" dediler. Allah'a yemin olsun ki bu İslâm ve ehline bir musibet ve beladır, taassupçuluk ve taraftarcılıktır. Biz Allah içiniz ve ona döneceğiz.

İmam Abdurrahman el-Evzaî (r.a.) şöyle der: "insanlar seni terketse bile selefin rivayet ettikleri haberlere uy. Sana güzel, süslü, yaldızlı sözler söyleseler de kişilerin re'y ve görüşlerinden kaçın."

Bilal b. Abdullah b. Ömer'den rivayet olunmuştur ki: Babası Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah;
"Kadınları mescidlerden alıkoymayın" buyurdu.[45] Ben de; "Ama ben ailemi alıkoyuyorum, dileyen bıraksın" deyince, bana dönerek:

Allah sana lanet etsin. Allah sana lanet etsin, Allah sana lanet etsin. Rasûlullah'ın onları mescidlerden menetmemeyi emrettiğini duyduğun halde nasıl böyle konuşursun, dedi ve kızarak kalkıp gitti."[46] Allah (c.c.)Sahabelerin tümünden razı olsun.[47]

---

[45] Bu hadis sahihtir. Buharî. 1/222-223. İlk yerin lafzı şöyle: "Geceleyin hanımlarınız mescidlere gitmek isterlerse onlara izin veriniz." Müslim. 2/32, Ahmed. Musned'inde. 2/79, 57, 140, 143, 156; Darimî, Sunen'inde 1/293 şu lafızla rivayet edilmiştir: İçinizden birinizin ailesi mescide gitmek için izin istese ona mani olmasın. "Hz. Ömer'den Salim bin Abdillah yoluyla gelmiştir Müslim ve Ahmed. 2/16, 36: "Kadınların. Allah'ın mescidlerine gitmelerine mani olmayın" lafzıyla Nafî yoluyla Abdullah bin Ömer'in hadisini tahric etmiştir. Yine Ebu Davud, 5/67: Hakim. Müstedrek'inde. l/209 ("Buharî ve Müslim'in şartına uygundur" demiştir. Zehebi de buna muvafakat etmiştir.) Ahrned, Müsnedinde 2/76-77; Beyhakî, Sûnen'inde. 3/131; İbni Huzeyme, Sahih'inde, 1684. Hubeyb bin Ebi Sabit yoluyla Abdullah bin Ömer hadisini tahric etmişlerdir Bu rivayette, "Evleri kendileri için daha hayırlıdır" ziyadesi vardır. Yine Ebu Davud 565; Darımî. 1/293, İbnü'l- Carud, Munteka'sında 179; Beyhakî. 3/134; Ahmed 2/438, 475. 528. Ebi Seleme yoluyla Ebu Hureyre hadisini tahric etmiştir. Allah Rasûlü {s.a.v.) şöyle buyurdular: "Kadınlar, evden kokusuz çıkarlarsa Allah'ın mescidlerine gitmelerine mani olmayın." Ahmed, Müsned'inde 5/192-193: İbni Hibban, Sahihinde Ebu Hureyre hadisi gibi olan Zeyd İbni Halid el-Cuheni'nin hadisini tahric etmiş. Heysemî de Mecmau'z-Zevaid'de (2133) hasen olduğunu söylemiştir.

[46] Yazarın zikrettiği rivayeti Hakim, Ma'rifetu Ulumi'l-Hadis s. 182; Taberanîde Bilal bin Abdillah yoluyla Abdullah bin Ömer'den tahric etmiştir Bu. birçok rivayetlerle sabit ve mahfuzdur. Bunlar a) İbni Ömer'in oğlu (diğer bir rivayette ismi Vâkid'dir) şöyle demişti: Camiye gitmelerini ifsade vesile olarak kullanmalarına rnüsade etmeyeceğiz. İbni Ömer de onu kınadı (diğer bir rivayette göğsüne vurdu. Başka birinde de kötü söz söyleyerek kızdı. Diğer birinde de Allah sana söyle şöyle yapsın) devamında şöyle dedi: Ben sana Allah Rasûlü'nün dediğini söylüyorum, sen de hayır onları bırakmayız (bir rivayette de izin vermeyiz) diyorsun. Bu hadisi Müslim: 4/162. 164: birinci, ikinci, beşinci rivayeti Beyhakî, 3/132: Tirmizî, 2/459, ise dördüncü ve altıncı rivayeti Ebu Davud, 1/211, h. 568; Abdur'r-Rezzak Musannafında 3/147, üçüncü rivayeti tahric etmiştir, b) Bilal bin Abdillah şöyle dedi: "Evet Allan'a yemin olsun ki mani olacağız." (Diğer bir rivayette: Öyleyse vallahi manı olurum.) Ravi dedi ki: Abdullah bin Ömer ona yöneldi, çok kötü sözler söyledi. Daha önce kendisinden bu gibi sözler işitmedim. (Diğer bir rivayette. Ona öyle çirkin söz etti ki daha niç bir kimseye böyle söz ettiğini görmedim. Sonra sana Rasûlullah'tan haber veriyorum (Diğer bir rivayette Allah Rasûlünden haber verirken beni işittiğin halde: Biz vallahı

İMAM EBU HANİFE'NİN MEZHEBİ KUR'AN VE SÜNNETLE AMEL ETMEKTİR

Hîdaye[48] sahibinden rivayet edilmiştir: "Ebu Hanife (r.a.)'ye:

Söylediğiniz söz Allah'ın kitabına muhalefet ediyorsa ne yapalım, diye sordular. O:

Allah'ın kitabı için benim sözümü terkedin, dedi.

Rasûlullah'ın haberine muhalefet ediyorsa, diye sordular. O:

Rasûlullah'ın haberi için benim sözümü terkedin, dedi.

Sahabenin sözüne muhalefet ediyorsa, diye sordular. O:

Sahabenin sözü için benim görüşümü terkedin. dedi."

Beyhakî'nin Sünen'inde el-İmta' adlı kitapta yer alan bir rivayette imam Şafiî şöyle der:

---

manı olacağız.) (Diğer bir rivayette: Sen de cevaben böyle söylüyorsun.) Abdullah bin Ömer onunla ölünceye kadar konuşmadı. Bu hadisi, Müslim, 4/161-162; dördüncü zıyadeliği İbnı Huzeyme, Sahihinde, h. 1684; birinci, beşinci, altıncı ziyadeliği, Darimî, Sünen'inde 1/117-118; birinci, ikinci rivayeti İbni Mace, 1/8; ikinci, dördüncü rivayeti Ahmed, 5/194, 195,196 ve Abdu'r-Rezzak 3/147, son ziyadeiiği tahric etmişlerdir Derim ki: İbni Ömer'in oğlunun ismi konusunda ihtilaf edildi. Bilal mı yoksa Vâkid midir? Hafız İbnı Hacer, Bilal ismini tercih etmiştir. (Fethu'l-Bâri, 2/348). Diğerleri ise iki ismi de cem ederek şöyle cevap vermişlerdir: Hem Bilal, hem de Vâkid olabilir. Bu ya bir veya iki mecliste vuku bulmuştur. Nefsi mutmain eden bu görüştür. Çünkü Bilal ismini tasrih eden rivayette Allah Rasûlû'nün hadisine gelen itirazın her hangi bir sebebi zikredilmemiştir. Lakin Vâkid'in rivayetinde bu sebeb zikrolunmuştur İhtimalen Bilal bin Abdillah söze başlayan olmuş, babası ona "Allah sana lanet etsin" sözüyle karşılık verince Vâkid bin Abdillah. Bilal'ın başlattığı itirazın sebebini açıklayınca babası azarlayıp kınamıştır. Allah daha iyisini bilir.

[47] Kim olursa olsun kendi re'yı yüzünden sünneti reddeden kimseyi kınama konusunda Abdullah bin Ömer'den gelen en kuvvetlisi bu olaydır. Bu değerli sahabinin menkıbelerine vakıf olmak istersen. Allame Sefarî'nın Sülasiyat Müsnedü'l imam Ahmed'e yaptığı şerhe müracaat edebilirsin Hafız İbni Hacer Fethu'l- Bârî'de (2/349) şöyle der: "Abdullah bin Ömer, oğluna yaptığı kınamasından, sünnetlere hevasıyla itiraz eden bir alimi veya re'yi ile karşı gelen bir kimseyi te'dip etmesi, oglu büyük yaşta olsa bile uygunsuz söz söylediği zaman babasının onu te'dip etmesi gibi bazı faideler alınmıştır" Fıkhî bir kaide: Kadının kokusuz olarak namaz için camiye gitmesi Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisine göre caizdir "(Ey kadınlar!) içinizden biriniz camide hazır bulunduğu zaman koku sürülmüş olmasın." (Müslim, 2/12). Allah Rasûlü'nün hadislerinde geçtiği gibi, fitneye seteb olmaktan emin olması gerekir. Amr binti Abdirrahman, Allah Rasûlü'nün ailesi Hz. Aişe'yi (r.a.) şöyle derken işitmistir."Allah Rasûlü (s.a.v.) (bugünkü) kadınların neler çıkardıklarını görmüş olsaydı İsrailogulları'nın kadınlarına yasaklanıldığı gibi bunların da mescide gitmelerini yasaklardı " (Müslim 2/34). Kadınlar için efdal olan evlerinde kalmalarıdır, çünkü kadınların en hayırlı mescidleri evleridir. Allah Rasûlü (s.a.v.) söyle buyurdular: "Kadın mahremdir, evden çıktığı zaman şeytan onu aydınlatır Rabbisine en yakın olduğu yer evinin içidir" (Tirmizî, 3/476). Son cümleyi zikretmeksizin tahric etmiş ve sonunda hadis hasen ve garibtir demiştir. İbni Huzeyme (3/93) ve İbni Hibban. Sahihinde tamamıyla tahric etmiştir. Mecmau'z-Zevaid'de (2/35), el- Heysemî şöyle der: Taberanî, Mucemü'l-Kebir'inde rivayet etmiştir Ravileri güvenilir kimselerdir." Şeyh el-Bani, İrvaul-Galil kitabında (1/303) sahih olduğunu ifade etmiştir. Bu babta çok hadis vardır. Bu konuda yine Şeyh el-Bâni'nin Şahih Terğib ve Terhib adlı eserine (1/135-137) müracaat ediniz.

[48] Kitabın ismi: el-Hidayet fi Revdati'l-Ulemâui'z-Zendevisiyye, Mergirıant.

"Bir görüş ortaya attığımda, Rasûlullah'tan benim görüşüme aykırı bir rivayet varsa, Rasûlullah'ın sözünün doğru olması daha evlâdır. O halde beni taklid etmeyiniz."

İmam el-Harameyn, bu olayı Şafiîden bizzat nakletmiştir. Bunda şüphe yoktur.

Kafi'de şu görüşler yer alır:

"Kadı, bir konuda içtihat yapıp fetva verse, Rasûlullah'tan da aynı konuda, o fetvaya aykırı bir hadisin var olduğu sabit olsa, hadisle amel etmek gerekir. Çünkü Rasûlullahın sözü, kadının görüşünün altında olamaz. Sahih hadis, kadının görüşünden daha düşük derecede olamaz. Kadının görüşü şer'i bir delile uygun olduğu var kabul edildiğin de, Rasûlullah'ın sözü daha fazla öneme sahip ve tercihe lâyıktır."

İbnü Kayyım el-Cevziyye, İ'lamu'l-Muvakkiîn[49] adlı kitabında şöyle der: "imam Ebû Hanife'nin arkadaşları, zayıf hadisin kıyas ve re'yden önce geldiği konusunda müttefiktirler. Ebu Hanife, mezhebini bu görüş üzerine kurmuştur."

Hadisle amel etmek vacip değil veya caiz değildir diye kim diyebilir? Bunu ancak, sırf vehim ve hayal ile Allah'ın hüccetini reddetmek isteyen kişi söyleyebilir. Bu, müslüman birisinin tutumu değildir. Kim anlaşılmazlık özrünü getirirse bu geçersizdir. Allah, kitabını amel edilsin ve manaları anlaşılsın diye indirmiş ve Rasûlü'ne de onları tüm insanlara açıklamasını emretmiştir. "Sana; insanlara gönderileni açıklayasın diye zikri (sünneti) İndirdik. Belki düşünürler."[50]

Nasıl olur da Rasûlullah'ın insanlara açıklamış olduğu sözleri, sadece bir kişi tarafından anlaşılmıştır denilebilir?

Hele hele bu zamanda, bunların iddialarına göre bir kişi dahi anlayamaz. Çünkü dünyada asırlardan beridir müçtehit yoktur. Muhtemeldir ki bu sözler Kur'ân ve Sünnete muhalif görüşünün avam, tarafından anlaşılmamasını isteyen bazıları tarafından ortaya atılmış, bununla hükümlere sebeb olan Kitab ve Sünnetin anlaşılması, İçtihad ehline münhasır kılınmak istenmiştir. Sonra da dünyada İçtihad ehli yok denilmek suretiyle nefyedilmistir. Neticede bu gibi kelimeler aralarında yayılmıştır, işin hakikatini Allah daha iyi bilir. Ya da bazılarının Kitap ve Sünnet'in zahirine uygun diğer mezhepleri tercih etme eğilimlerini engellemek içindir. Bazıları buna ilaveten, insanlar tercihe yol bulmasınlar, tercih konusunu arzu etmesinler diye, bir mezhepten bir mezhebe geçmenin caiz olmadığını söylemişler ve Telfik'i (Bir meselede bir mezhebin, diğer bir meselede diğer mezhebin görüşüne göre amel etmek) yasaklamışlardır.[51] Basiret ehli kişilerce bilinmektedir ki, bu ve buna benzer sözlerin islâm dininde bir etkisi ve kıymeti yoktur. Bunların çoğu akla ve nakli rivayetlere aykırıdır. Bununla birlikte ilim ehlinden bir çoğu farz olmasına rağmen Rasûlullah'a itaatten kaçınırlar,

---

[49] İlamü'l-Muvakkıîn c.1.s 77

[50] Nahl Sûresi, âyet 44

[51] Mezheplerdeki telfîkin iki şekli vardır, l- Müslümanın mezhepl erdeki ruhsatları araştırıp hoşuna giden, arzusuna uyan ve çıkarlarını gerçekleştirecek olanları almak, ittifakla caiz değildir. 2- Yetki sahibi bir miislümaran mezheplerden (o meselede) delili en kuvvetli ve tercihli olanı almasıdır, işte bu türlü bir telfike ilim ehli adına ittiba demektedir. Her gücü yetene bu vaciptir. Yazarın siyakından anlaşıldığına göre ikincisini kastedmektedir.

sahih isnadlarla sika ravilerin rivayet ettikleri Rasûlullah kelamına iltifat etmezler. Mezkur mezhep sahiplerinin isnadsız olarak mezhep kitaplarındaki rivayetlerine rağbet gösterirler. Birisini hadis ve Kur'ân'ı imamın sözüne tercih etmeye yöneldiğini gördüklerinde onu sapık ve bidatçi olarak kabul ederler!!!

Her müslümanın hadislerde sabit olan şeylerle amel etmesi vaciptir. Ona muhalefet eden kimsenin durumu çok korkunçtur. "Peygamberin çağrısını, kendi aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. Allah içinizden sıvışıp gidenleri bilir. Onun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belanın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar."[52]

Bir hadis ittiba için ortaya konulsa, o zaman müslüman taklidde israr etmemelidir. Bununla birlikte taklidde israr ederse âyetteki şu kimselerin durumuna ne kadar benzemiştir: "Sen, kitab verilenlere her türlü delili getirsen, yine de kıblene uymazlar, sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kıblesine de uymazlar. Andolsun ki, eğer sana gelen ilimden sonra onların heveslerine uyarsan, şüphesiz o zaman zulmedenlerden olursun."[53]

Müslümana gereken hadisi almasıdır. Falanın veya filanın mezhebinden olması onu bu davranışından alıkoyamaz. "Ey inananlar! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden buyruk sahibi olanlara da. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz - Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız - onun hallini Allah'a ve peygambere bırakın, bu sonuç itibariyle en güzeldir."[54] Müracaat; anlaşmazlık halinde Rasûlullah'a, onun sözüne ve görüşlerine başvurmaktır. Ümmet arasındaki anlaşmazlıklar meydana geldiğinde Rasûlullah'ın sözüne müracaat etmek vacip olur.

---

[52] Nur Sûresi.âyet 63
[53] Bakara Sûresi, ayet 145
[54] Nisa Sûresi, âyet 59

MÜÇTEHİD İÇTİHADINDA HATA DA YAPABİLİR, DOĞRUYU DA BULABİLİR TEŞRİDE. HATA YAPMAYAN SADECE PEYGAMBERDİR

Çok ilginçtir ki, insanlar müçtehidin doğruyu bulabildiği gibi hata edebileceğini bilmelerine. Rasûlullah'ın hatadan korunmuş olduğuna inanmalarına rağmen, hepsi görüldüğü gibi müçtehidin sözünde israr ediyor. Rasûlullah'ın sözünü terkediyorlar. Keşke sadece müçtehidin görüşlerini almakta ısrar etselerdi, aksine onlar her gürültü koparan ve anıran kimselerin yazdıklarına yapışıyorlar ve onları almakta ısrar ediyorlar. Mesela, Maveraunnehir bölgesindeki Hanefî cahilleri, Rasûlullah'tan sabit, sahabe ve müçtehidlerin tamamı ve özellikle de Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve İmam-ı Muhammed tarafından yapılan ve kabul edilen bir sünnet, özellikle de Muhammed b. el-Hasen eş-Şeybanî'nin Muvatta'sı, Tahavî'nin Şerhu Maani'l-Asâr, Fethu'l-Kadir, el-'İnaye, Umdetu'l-Karî ve Hanefi Mezhebi'nin muteber fıkıh kitaplarında olmasına rağmen, el-Keydanî'nin teşehhüdde işaret parmağını kaldırmanın haram olduğunu söylemesine ve onları bundan men etmesine itimat etmişlerdir.[55]

Biz insanlardan itaat ve ibadet ehli gördük. Lakin hadisle amelde biraz ihmalkâr davranıyorlar. Hadisin emrine önem vermiyorlar. Fakat onlar mezheplerine ve kitaplarında yazılı olan şeylere itina gösteriyorlar ve hadisleri sanki reddedilmiş bir iş olarak zannediyorlar. Bu düşüncenin kaynağı gerçekten cehalettir.

Şeyh Muhammed Hayatü's-Sindî şöyle der: "Her müslümanın Kur'ân ve hadislerin anlamlarını öğrenmeye, mânâlarını anlamayı araştırmaya, onlardan hüküm çıkarmaya gayret göstermesi gerekir. Eğer hüküm çıkarmaya güç yetiremezse âlimleri taklid etmesi gerekir. Fakat belli bir mezhebi taklid etmesi gerekmez. Çünkü böyle bir taklid o mezhebin İmamını nebi yerine koymak gibi olur.[56] O kişi için her mezhepten en ihtiyatlı olan görüşleri alması gerekir. Zaruret halinde ruhsatlarla amel etmesi de caiz olur. Zaruret olmadığı takdirde en güzeli ruhsatı terketmektir. Günümüzde, belirli bir mezhebe intisap etmenin gerekliliğini ortaya atan kişilerin bir mezhepten bir mezhebe geçmeyi caiz görmemeleri cehalet, bid'at ve yoldan sapmadır. Onları, mensuh olmayan sahih hadisleri terkettiklerini ve mezheplerine mesnedsiz ve dayanaksız bağlandıklarını gördük."

imam Şafiî şöyle der: "Kim bir şeyin helâl veya haram olması konusunda sahih bir hadisin aksine belirli bir mezhebi taklid eder taklid onu sünnet ile amel etmekten alıkoyarsa, taklid ettiği kimseyi Allah'ın haram kıldığını helâl, helal kıldığını haram yaptığı gerekçesiyle Allah'dan başka rab edinmiş olur."

Ne ilginçtir ki, onlara sahabenin birinden sahih hadise muhalif bir haber ulaştığında bunların aralarında bir çözüm yolu bulamazlarsa, hadisin kendilerine

---

[55] 16 rakamlı dipnota bakınız.

[56] Yazar; "Nebi yerine koymak gibi olur" ifadesi hakkında şöyle der: "Bilakis onu (imamı) rab edinmenin ta kendisidir." ("Onlar Allah'tan başka hahamlarını ve ruhbanlarını rab edindiler.") Adıy bin Hatim (r.a.) hadisinde bu âyet böyle tefsir edilmekte.

ulaşmadığını söylemeyi caiz görürler. Bu, onlara ağır gelmezki doğru olan da budur. Fakat, taklid ettikleri kimselerin görüşüne muhalif bir hadis kendilerine ulaşırsa, onu her ne şekilde olursa olsun kelimeleri gerçek anlamlarından çıkararak tevil etmeye çalışırlar. Muhalefet ettikleri haberle kendi görüşleri arasında bir ilişki olmadığı söylendiği vakit veya taklid ettikleri kimseye bu hadisin ulaşmadığı söylendiğinde kıyameti koparır ve bunu çok çirkin görürler. Bu, onlara zor gelir. Şu miskinlerin haline bak, Sahabeye (r.a.) hadisin ulaşmamasını caiz görürken mezheb sahipleri için bunu kabul etmezler. Halbuki aralarındaki fark yerle gök gibidir. Bu gibi kimselerin hadis kitaplarını okuduklarını görürsün, fakat onlar bu konuda birşey bilmezler. Hadis kitaplarını teberruken okurlar. Mezheplerinin hilafına bir hadis gördüklerinde, onu te'vil ederler. Te'vil edemediklerinde ise; hadisi bizden daha iyi bileni taklid ettik, derler. Allah'ın bu konudaki delilinin kendi haklarında olduğunu bilmiyorlar mı? Mezheplerine uygun bîr hadîs gördüklerinde sevinirler, muhalif bir hadis gördüklerinde onu görmemezlikten ve duymamazlıktan geliyorlar. "Hayır, Rabbîne and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip. sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar."[57]

Sind b. Anan, İmam Malik'in Müdevvene isimli kitabına yazdığı şerhde şöyle der: "Sırf taklid ile yetinmeye hiçbir reşid (olgun) kimse razı olmaz. Böyle bir şey tembel ve cahil veya inadçı ve akılsız kişilerin işidir. Biz, taklid her ferde haramdır, demiyoruz. Fakat hükmün delilini, müçtehidlerin görüşlerini bilmesini gerekli görüyoruz. Avamın alimi taklid etmesini gerekli kabul ediyoruz. Taklid başkasının görüşünü kabul etmektir, hüccet ve delil olmadan bu görüşü taklid etmekle asla bilgi elde edilemez. Belirli bir kişinin mezhebine girmek bid'attir. Çünkü biz kesinlikle biliyoruz ki, sahabe asrında böyle bir mezhep anlayışı yoktu. Onlar Allah'ın Kitabına ve Sünnete, delilin yokluğunda ise aralarında istişare ettikleri görüşe müracaat ederlerdi. Tabiîn de böyleydi, delil bulamadıklarında içtihad ederlerdi. Üçüncü asırda da İmam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafiî, İmam Ahmed b. Hanbel (Allah hepsinden razı olsun) öncekilerin metodu üzere idiler. Onların zamanında belirli bir kişinin mezhebini takip etmek yoktu, imamlara tabi olanlar da (talebeleri) onlara yakındı. İmam Malik ve benzerlerinin nice sözleri vardır ki, o sözlerde arkadaşları kendilerine muhalefet etmişlerdir. Taklid ehline şaşılır ki, nasıl oluyor da bunun (taklidin) eskiden var olduğunu söyleyebiliyorlar? Halbuki (taklid) Hicretten iki yüz sene ve peygamberin övdüğü asırlardan sonra ortaya çıkmıştır."

Ben derim ki: Sind b. Anân'ın, belirli bir şahsın taklid edilmesini, onun görüşünün Kitap ve Sünnete muhalif olsa bile din ve mezhep edinilmesini zemetme konusunda zikrettikleri doğrudur. Bid'atın kötü ve adi bir özellik, müslümanları bölmek ve parçalamak, onlar arasında düşmanlık ve buğzu yaymak için şeytanın kurduğu bir hile olduğunda şüphe yoktur. Onların, Rasûlullah'ın ashabından hiçbirine yapmadıkları ta'zimi müçtehid imamlarına yaptıklarını görürsün. Mezhebinin görüşlerine uygun bir

[57] Nisa Sûresi, âyet 65

hadis bulduğu vakit sevinir, ona boyun eğer ve teslim olur. Mezhebinin dışındaki mezhebin görüşünü teyid eden, mensuh ve zıd olmaktan uzak sahih bir hadis bulsa, onda uzak ihtimaller ve başka mânâlar ileri sürerek: sahabeye, tabiine ve açık nassa muhalefetine rağmen kendi İmamının mezhebini tercih yönünü arar. Hadis kitaplarından birini şerhetse, görüşüne muhalif olan her hadisi tahrif eder. Bunu yapmaktan aciz kalırsa, ya husumetten ya da amel edilmesin diye ortada hiçbir delil yokken hadisin mensuh olduğunu iddia eder.

Körükörüne taklid yapanlar, bu taklidi din ve mezhep edinirler. Öyleki, onlara nasslardan binlerce delil getirsen ona kulak vermez, bilakis arslandan kaçıp ürken eşekler gibi onlardan kaçarlar. Mescid-i Haram'a yakın oturan Hindistan ve Buharalılar'ın çoğu ellerinde teşbihleri, başlarında sarıkları Delail-i Hayrat, Hatm-i Hâce, Kaside-i Bürde ve bunun gibi kitapları okumaya kesintisiz devam ederler ve bunun sevap olduğunu zannederler.[58] Onlar teşehhüdde şehadet parmaklarını

[58] Halbuki bu risale (ve kasideleri) okumakta ecir yoktur. Hatta onları Allah'a yaklaşma maksadıyla okumakta günah vardır. Çünkü onların içerisi bir çok bid'at dalalet ve şirkle doludur. Bunlar hakkında şairin şu sözü yerindedir "Nakışlarını şüphesiz ben okumuştum, lakin sevabı tam aksine idi." işte ey okuyucu bunları sana kısa bir şekilde beyan edeyim. Umulur ki rabbim bunu hatırlama ve ibret almayı nasip eder.

a) Delâilü'l-Hayrat: Dalalet ve helak yolları hurafe ve munker rehberi diye isimlendirmeğe değer Yazar mukaddimesinde Peygamber (s.a.v.)'i muhatap alarak "Hazretinden istimdat" tabirini kullanmaktadır Bu ise uluhiyyette şirktir Çünkü medet ve yardım ancak Allah'tan olur. Enfal Sûresi 9. âyette Cenâb-ı Hak: "Hatırlayın ki; siz Rabbinizden yardım dilerken. Rabbiniz duanızı kabul etti." Ben size takipçi olar, bir melek ile yardım ederim" dedi." Binaenaleyh Peygamber (s.a.v.)'i bir durum üzdüğü veya bir sıkıntı aldığı veya bir kederlendiği Allah'a iltica eder ve duada azimkar olurdu. Diğerleri ve Tirmizî (3524)'de hasen olan bu haisi tarikleriyle beraber tahric eder. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle seslenir: "Ya hayyu ya kayyum, rahmetinle medet diliyorum." Aynı şekilde yardım isteme ancak Allah'dan olur. Fatiha Sûresinde 4. âyette olduğu gibi. "Biz ancak sana kulluk eder ve ancak senden yardım dileriz." Bu itibarla çeşitli hadisler uydurarak Peygamber (s.a.v.)'e nisbet eder Mesela "Bu salavatı (duayı) kim bir defa okursa: Allah ona kabul olunmuş bir hac sevabı, ismail (a.s.) neslinden bir köleyi azad sevabı yazar. Allah da söyle der: Ey meleklerim! Kullarımdan bir kul olan bu kimse habibim Muhammed'e çok salavat getirdi, izzet ve celalime yemin olsun söylediği her harfe cennette bir köşk vereceğim, kıyamet gününde Daha hamd sancağı altında gelecek, yüzü dolun ay gibidir, eli habıbım Muhammed'in elindedir." "Bu fazilet, bu salavatı her cuma günü söyleyen içindir. Allah büyük fazilet sahibidir.

Bu hadisi uyduran kimseye gunah olarak Peygamber (s.a.v.)'ın hadisteki şu sözü yeter: "Kim kasden benim üzerime yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlasın." Akabinde Peygamber için sadece Allah'ın şanına yakışan isimler zikretmektedir. Yaptığı şey ne korkunç. Çünkü bu isimlerin çoğu Allah (c.c.)'nun isim ve yüce sıfatlarındandır: "Münci (kurtarıcı), Muhyi (dirilteni, Seyyid (efendi). Gavs (medet dilenen, Sahibü'l-Fereç (sıkıntıyı kaldıran). Kavıy [kuvvetti). Mekin (güvenilir). Metin (metanet sahibi}, Cebbar (zorlayan). Müheymin (gözeten). Berr (iyilik sahibi). Kefil (güvence veren). Kaşıfü'l-Kurb (kederi kaldıran), Şafi (şifa veren). Med'uv (dua edilen). Mucıb (duaya icabet eden)." islâm'da bilinmesi zaruri olan şeylerden ki, kim isimlerden birini Allah'tan gayrısına (mutlak olarak) verirse helakın kenarındadır. A'raf Sûresinde (âyet 180) Cenâb-ı Hakk şöyle buyurur: " Allah'ın güzel isimleri vardır Bunlarla dua ediniz. Onun isimlerinde sapanları bırak, yaptıklarının cezasını göreceklerdir." Sonra itikadında sembolleşen Allah'ın, Muhammed (s.a.v.)'i kendi nurundan yarattığı hurafesini şu sözlerle canlandırıyor "Allah'ım yarattığın nurundan ona nuru arttır." Bu batıl inanç. Kehf Sûresi (âyet 110)da Cenâb-ı Hakk, şu sözünü reddetmektedir: "De ki, ben ancak sizin gibi bir insanım" (Delailü'l-Hayrat sahibi) şöyle bir salavat getiriyor: Allah'ım, nurundan çiçekler yarılan nebiye salat et (rahmetini indir)" Halbuki çiçekleri, her şeyi

kaldırmazlar. Birgün onlara; Bunun Rasûlullah'tan ashabın ve müçtehidlerin bildirdiği sabit bir sünnet ve bu parmağı kaldırmak şeytana demir sopayla[59] vurmaktan daha şiddetli olduğu halde bunu niye yapmıyorsunuz? diye sordum.

İleri gelenlerinden biri:

Biz Hanefîyiz, bizim mezhebimizde bu caiz değil, hatta haramdır, cevabını verdi.

İmam Malik'in Muvatta'sı, Tahavî'nin Şerhü Maani'l-Asar ve İbnü Hümâm'ın Fethu'l-Kadîr'inden konuyu açıkladım. Bana:

Bu mütekaddimunun (önceki alimlerin) görüşüdür. Müteahhirun (sonraki alimler) bunu yasaklamıştır, el- Mesudî'nin Kitabu's-Salat ve el-Keydanî'nin el-Hulasa adlı eserlerinde olduğu gibi bu hadis mensuh olduğu için terketmişlerdir, dedi ve bu sünneti terketmede ısrar etti. Cahil insanlar da böyle hakkı kabul etmemekte direnen inatçı kişileri salih ve vuslat ehli kimseler zannettiler. Evet onlar vuslat ehli kimselerdir, ama şeytanlara!!!

Ebu'l-Kasım el-Kuşeyrî şöyle der:

---

yaratan Allah ayırmıştır. Enam Sûresi (95)inde buyruldugu gibi: "Çekirdek ve taneyi ayıran Allah'tır." Neticede yazar vahdeti vücud inancıyla karanlık üzerine karanlıklara boğuluyor. Allah'ın Adem (a.s.)'dan Peygamber (s.a.v.)'e kadar göndermiş olduğu tevhid inancına cıvık çamur diye nitelendirerek bid'atlı duasında şöyle der: "Beni ehadiyyet (birlik) denizine daldır. Tevhidin cıvık çamurlarından beni sıyır, beni birlik denizinin menbaına garkeyle." Alçaklıktan, ins ve cin şeytanından Allah'a sığınırız.

b) Busîrî'nin Kaside'i Bürdesi: istediğin kadar ondan bahset, bir beis yoktur. Kitabında imandan başka her şey toplanmıştır. Busîrî kasidesinde Allah Rasûlû'nu uluhiyyet sıfatıyla nitelendirerek Allah (c.c.)'dan rububiyet sıfatını kaldırıyor: "Dünya ve ahıret senin cömertliğindendir. Levhi mahfuz ve kalem ilmi senin ilmindendir." ve yine şöyle söylüyor: "Davetine ağaçlar secde ederek geldiler. Ayaksız bir gövde ile ona doğru yürüdüler" Halbuki ağaç sadece Allah'a secde eder. Rahman Sûresi âyet 6'da Allah (c.c.) şöyle buyurur: "Yıldız ve ağaç ona secde ederler." Ondan sonra kişiyi buyük günahlara işlemeye teşvik ediyor: "Ey nefis (gözünde) büyümüş bir zelleden dolayı ümüdini kesme. Büyük günahlar mağfiretin yanında küçük günah gibidir." Bu durum açıkça Kur'ân'ın sarahatını yalanlamadır. Mecm Sûresi âyet 32'de. Bu durum açıkça Kur'ân'ın sarahatini yalanlamadır. Necm Sûresi ayet 32'de Cenâb-ı Hakk şöyle buyurur: "O iyiler ki, küçük günahlar hariç, büyük günah ve fahiş şeylerden kaçınırlar." Bu beyitleri hazmedenin Kur'ân fıkhından bilgisiz olduğunu gösterir. Çünkü Allah kitabıda büyük günahlardan kaçınmak, küçük günahlara keffaret olacağını bildirmiştir. Aynen Nisa Sûresi'nde olduğu gibi; "Eğer size yasak idilen büyük günahlardan sakınırsanız, öbür kötülüklerinizi (küçük günahları) sileriz ve sizi çok güzel bir makama koyarız." İşte bir şiirinde de müslumanlarla günahkarları (isyan ehli) bir tutmaktadır: "Umulur ki, taksim ettiği zaman Rabbım rahmeti, Bölündüğünde isyan nisbet'ne göre gelir." Busîrî, gece odun toplayan kişi gibidir. Allah'ın rahmetinin taksimini gelişi güzel sanıyor. Bu, alemlerin rabbi olan Allah hakkında batıl bir zandır Allah bu kötü zannı reddediyor. Kalem Sûresi 35-36'da Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor; "Biz müslümanları mücrimler gibi mi tutarız. Ne oluyor size, nasıl hüküm veriyorsunuz." (Aynı sûrenin 37'den 40. âyete kadar bakınız.) Gerçekten üzücü olan, dalâlet ve şirkle dolu bu kasidenin araştırıcı olan kimselerin bile kalplerinde bir saygıya sahip olmasıdır. Yoksa bu saygı islâm'ın hakikatini bilmemekten mi ileri geliyor?

[59] Peygamber (s.a.v.)'in Şu hadisine işaret ediyor; "(Namazda) parmak işareti şeytana demir kamçıdan daha şiddetlidir." İmam Ahmed, Mûsned'inde 4/16 (Fethu'r- Rabbani şerhi), Mecmau'z-Zevâid'de (2/140). Bezzar tahric etmiştir Şeyh el-Banî de Sıfata Salatu'n-Nebî kitabında (171)'de hasen olduğunu söylemiştir.

"Hakkı (gerçeği ve doğruyu) arayan kişiler olarak bizim görevimiz hatadan beri olan kimseye uymamız, hata eden kimseyi taklid etmekten uzak durmamızdır. Müçtehidlerden gelen şeyleri Kitap ve Sünnet'e arzederiz. Eğer o ikisine uygunsa kabul ederiz, aksi halde terkederiz. Peygamberimiz (s.a.v.)'e ittiba etme konusunda kesin delil vardır. Fukaha ve sufilerin görüş ve amellerine ittiba konusunda bize bir delil sabit olmamıştır. Ancak, Kur'ân ve Sünnet'e arzedildikten sonra ittiba etmeğe delil vardır.

Delillerden yüzçevirip, mezheplerinde taklidin doğru olmadığı konularda taklidde ısrar edenlere yazıklar olsun. Şer'î deliller, fıkhî ve tasavvufi görüşler bunu reddetmektedir. Araştıran, ihtiyatlı davranan, anlamadığı yerde duran kimse övülür.

Kim, imamın görüşü Kitap, Sünnet, İcma veya sahih kıyasa muhalif olduğu ortadayken, taklidde ısrar ederse, bu kimse davasında ve imamına bu konuda uymasında yalancıdır. Taklidinde de yalancıdır. Bilakis hevasına ve arzusuna tabi olmaktadır. İmamların hepsi de ondan uzaktır. O kişinin imamlarıyla ilişkisi, ehl-i kitabın ruhbanlarının peygamberleriyle olan ilişkisine benzer. Çünkü her imam, etbaını şer'î kaidelere muhalefetten sakındırmışlardır."

HAK KESİNLİKLE RASÛLULLAH'IN DIŞINDA HİÇBİR KİMSENİN GÖRÜŞÜYLE SINIRLANDIRILAMAZ

Dört imam, hakkı (doğruyu) bir kimsenin görüşüyle sınırlandıran kimseden uzak, o kimse de onlardan uzaktır. Bu düşüncede olan kişi bid'atçi, neva ve arzularına uyan, sapık ve saptıran kişidir. Bu konuda hiçbir müslümanın şüphesi yoktur. Hak kesinlikle hiçbir kimsenin görüşüyle sınırlandırılamaz. Ancak risalet sahibi Rasûlullah ile sınırlandırılır. Çünkü hak onun getirdikleriyle sınırlıdır. İnsaflı bir kişi düşünürse, delilleri araştırmaksızın belli bir mezhebi körükörüne taklid etmenin, büyük bir cehalet ve büyük bir musibet, hatta sırf arzulara uymak ve taassupçuluk olduğunu görür. Müçtehid imamlar kesinlikle bunun dışındadır. Çünkü hepsinin, delilsiz körükörune taklidi kötüleyip ibtal ettikleri sabit olmuştur. Kim delile uyuyorsa imamına ve diğer imamlara, Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın sünnetine uymuş olur. Delili araştırmakla imamının mezhebinden çıkmış olmaz. Aksine, delilin zıddına taklidde ısrar ederse, hem o mezhebin hem de diğer mezheplerin dışına çıkmış olur. Çünkü eğer müçtehide sıhhatinde halel olmayan bir sahih hadis ulaşmış olsaydı, mutlaka kendi görüşünü bırakıp hadise uyardı. Bu durumda taklidde ısrar eden. Allah'a ve Rasûlü'ne isyan etmekte ve arzularına tabi olmaktadır. O böylece dört imamdan uzaklaşmış, şeytanın ve arzusunun esiri olmuştur. "Hevasını kendine ilah edineni gördünmü? Allah onu ilim üzere sapıtmıştır."[60] Kalbinden imanın nuru gitmiştir. Allah bizi, hidayeti bulduktan sonra (sapıklıktan) ve hakkı görememekten korusun!!

er-Rebî b. Seleyman el-Cizi şöyle der:

"Bir adamın bir meseleyi Şafiî'ye sorduğunu duydum. Şafiî şöyle diyordu:

[60] Casiye Sûresi, âyet 23

Rasûlullah'ın şöyle şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir."

Soru soran adam:

Ey Ebu Abdillah, (Şafii) sen de bu görüşte misin?

Şafiî endişelendi, rengi sarardı. Kızarak şöyle dedi:

Yazıklar olsun sana. Rasûlullah'tan bir hadis rivayet ettiğimde ben o görüşte olmazsam beni hangi yer üzerinde barındırır, hangi gök beni gölgelendirir?

"Evet, başım ve gözümün üstünde yeri vardır" diyerek bu sözü durmadan tekrarlamağa başladı."

el-Humeydî'nin rivayetinde, Şafiî şöyle dedi:

Beni belimde zünnar, kiliseden çıkarken mi gördün? Ben sana Rasûlullah şöyle buyurdu, diyeyim, sen bana; "Bu görüşte misin diyorsun? Rasûlullah'tan rivayet edeyim de o görüşte olmıyayım?"[61]

Bil ki, insanların büyük bir kısmı ziyanda olup, az bir kısmı kazançtadır. Kim ziyanda veya kazançta olup olmadığına bakmak isterse, kendini Kitap ve Sünnete arzetsin. Eğer ikisine uyuyorsa o kazançlıdır. Eğer muhalifse o ziyandadır, ona yazıklar olsun. Allah hüsrandakilerin hüsranını, kurtulanların kurtuluşunu haber verdi. Asr Sûresi'nde, bütün insanların hüsranda olduğunu, ancak dört vasfı taşıyanların kurtulduğunu Asr'a yemin ederek bildirmektedir.

Helal bir sebep olmaksızın haramları irtikap ederek, caiz bir sebep olmaksızın vacipleri terkederek islâm'a muhalefet eden birini; havada uçuyor, suda yürüyor veya gaibden haberler veriyor görürsen, bil ki, o Allah'ın kendisini cahillere fitne kıldığı bir şeytandır. Allah'ın sapıklık için ortaya koyduğu sebeplerden uzak değildir. Şeytan insanın damarlarında kanın dolaştığı gibi dolaşır. Sapıklar için fitne olsun diye deccalı diriltip öldürecek, gökten yağmur yağdıracaktır. Yılanları yiyen, yanan ateşe girenler de bunlar gibidir.

eş-Şa'ranî, ei-Mîzan adlı eserinde şöyle der:

Ebu Davud der ki:

"Ahmed b. Hanbel'e; Evzaî'ye mi yoksa imam Malik'e (r.a.) mi uyayım? diye sordum. Bana:

Dîni hiç kimseden taklid etme. Rasûlullah(s.a.v.} ve ashabından (r.a.) rivayet edilen şeylere sarıl, sonra tabiînden gelen şeyleri almada muhayyersin" dedi.

Ne beni, ne imam Malik'i, ne imam Ebu Hanife'yi, ne Şafiî'yi, ne Evzaî'yi ne de imam es-Sevrî'yi taklid et.[62] Onların aldıkları kaynaklardan al. Dinini öğrenmede insanları taklid etmek, insanın fıkhının (anlayışının) kıt olmasındandır.[63]

---

[61] Babi' bin Süleyman'ın rivayetidir. Ebu Nuaym, Hılye. 9/106. Yakın bir lafızla Beyhakî, Şafiînin menkıbeleri, 1/475. Hatibü'l-Bağdadi. el-FıKıhû ve'l-Mütefekkih isimli eserinde (1/150), sahih birsenedi tahric etmişlerdir. Humeydînin rivayetini ise yine Ebu Nuaym, Hilye. 9/106 ve Zıkru Ahbari Asfahan kitabında çeşitli yollarla Humeydî' den. Beyhakî de Şafii'nin menkıbeleri eserinde (1/474) sahih bir senedle tahric etmiştir.

[62] Bu tavsiye muctehid için değildir, bilakis mukallidi içindir. Çünkü müctehid bir imam kendi gibi bir mûctehidin tavsiyesine ihtiyacı yoktur.

[63] Ebu Davud: İmam Ahmed'in Meseleleri adlı eseri s. 277'ye bak.

İbnü'l-Cevziyye Telbisü İblîs adlı kitabında şöyle der: "Taklidde aklın faydasının iptal edilmesi vardır. Çünkü o bir işi gereği gibi düşünmek ve tefekkür için yaratılmıştır. Eline aydınlanmak için bir mum (akıl) verilen kimsenin onu söndürüp karanlıkta kalması ne kadar kötüdür."[64]

ÖNEMLİ BiR İKAZ

Şunu bil ki, müçtehidin içtihadı ve görüşü, Allah'ın hükmü olamaz. Eğer Allah'ın hükmü olmuş olsaydı. İmam Ebu Yusuf ve imam Muhammed'in Ebu Hanife'nin içtihadına muhalefet etmeleri doğru olmazdı. Onun için Ebu Hanife şöyle demiştir: "Benim görüşüm budur. Kim bundan daha hayırlısını ve doğrusunu getirirse onu kabul ederim," Diğer imamlar da: "Biz kendi reyimizle içtihad ettik. Dileyen Kabul eder, dileyen etmez" demişlerdir.

Biz insanlardan sadece birini taklid edip diğerini taklid etmeyene şunu sormak isteriz: "Senin taklid ettiğin bu kimseyi taklid etmenin diğerini taklid etmekten daha üstün olduğunu gösteren Özellik nedir?" "Çünkü o asrının en alimidir, onun fazileti öncekilerden daha fazladır" derse, ona: "Sen ilim ehlinden olmadığın halde kendi kendinin tanıklığıyla onun zamanın en bilgini olduğunu nereden biliyorsun? Bunu ancak mezheplerin delillerini, tercih edilen görüşlerini bilen bir kimse söyleyebilir. "Kör olan biri paraları nasıl seçebilirki?" Eğer sen en bilgilisini taklid etmek istiyorsan ümmetin icmaiyle senin imamından daha bilgili olan Hz. Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ve İbn-İ Mes'ud gibi ashabı niye taklid etmiyorsun? Onları taklid etsene.." denilir.

Mukallide şöyle denilir: Taklid ettiğiniz ve görüşlerini Şer'î nasslar yerine koyduğunuz falan ve filan âlimler yokken insanlar hangi şey üzerindeydiler? (Neyi takip ediyorlardı). Siz bununla yetinmediniz. Onların görüşlerini şer'î naslara uymaktan daha evlâ gösterdiniz. Bunlardan önceki insanlar hidayet veya sapıklık üzerinde mi idiler? Elbette onların hidayet üzerinde olduklarını itiraf edeceksiniz. O halde onların Kur'ân ve Sünnete uymayıp da Allah'ın ve Rasûlullah'ın görüşüne, sahabenin rivayetlerine, o muhalif görüşleri takdim etmeleri, falan veya filanın görüşü ve sözü olmadan o muhalif şeylerle hüküm vermeleri nedir? Eğer bu hidayetse, haktan sonra ancak sapıklık vardır. O halde nasıl çevriliyorsunuz? Düşünün.

Her mukallid grup, sahabe, tabiin ve kendi taklid ettikleri imamlar hariç tüm müçtehidleri sözüne güvenilmeyen, fetvasına bakılmayan bir kimsenin durumuna düşürdüler. Bu yolla onları reddetmek için uğraşırlar. Onların görüşleri; âyet ve hadisler tabi oldukları kimsenin görüşüne muhalif olduğu vakit, onları tevil etmek ve nassı delalet ettiği mânânın dışına çıkarmak, tabi oldukları kişilerin görüşü doğru olsun diye bütün yolları denemeyi gerekli görmektir. Bunların bid'atlerini ve dini yıkmak için gösterdikleri taassubu Allah'a şikâyet ediyoruz. Eğer, Allah Teâlâ, bu dini öğreten,

[64] İbnu l-Cevzî. Telbisu İblis, s. 8'e bakiniz.

müdâfaa eden kimselerin bulunmasıyla teminat altına almasaydı, temeli yıkılmak ve imanın rüknü sarsılmak üzereydi. Şu kimseden hal ve edep bakımından daha kötü kim olabilir ki? Kendi İmamının sözüne gösterdiği alakayı Sahabe. Tabiîn ve diğer âlimlerden hiç biri üzerinde göstermiyor ve haklarını şiddetli bir şekilde hafife alıyor, hatta o İmamını Allah ve Rasûlü'nden başka vekil (güvenilecek kişi) ediniyor.

Şüphesiz ki taklid fırkası, Allah'ın ve Rasûlullah'ın emrine, ashabın yoluna, müçtehidlerin hallerine muhalefet suçu işlemiştir, ilim ehlinin yolunun zıddına bir yola girmişlerdir. Bu kimseler, selefin yolunun aksine bir yol tutmuşlar, dinin konumlarını tersyüz etmişler. Allah'ın kitabını, Rasûlullah'ın sünnetini, Hulefa-i Raşidin'in ve ashabın sözlerini tersyüz etmişlerdir. Bunları, taklid ettikleri kimselerin görüşlerine arzetmişler; eğer nasslar onun görüşüne uyuyorsa ona boyun eğmiş ve ona kulak vermişlerdir. Tabi oldukları İmamın görüşlerine muhalifse, hasım şöyle şöyle delil getirdi diyerek, onu kabul etmediler ve din edinmediler. Onlar onu reddetmenin imkânlarını düşündüler. İşte bunlar dini parçalayan, müslumanları gruplara ayıran kişilerdir. Her fırka kendi tebaasına yardım ederek ona çağırır. Muhalefet edeni kötüler. Onların görüşleriyle amel etmezler, sanki onlar başka bir dindendir.

Halbuki onlara farz olan, aralarında anlaştıkları söze boyun eğmeleridir. O söz de; ancak Rasûle İtaat etmeleri ve birbirlerini Rab edinmemeleridir.

Bil ki, ulemanın sözlerini ve kıyaslarını almak teyemmüm etmeye benzer. Suyun olmadığı yerde ona başvurulur. Şöyle ki Kitap, Sünnet, sahabenin görüşleri varsa onları almak vaciptir. Onlar ulemanın görüşlerine denk tutulmaz.[65] Fakat sonraki taklidçiler; (müçtehidlerin taklidçileri olan müteahhirun) falan ve filanın görüşlerini alıp amel etmede suvarken teyemmüm yapmış gibidirler, imam Buharî, Abdullah b. el-Mubarek, el-Evzaî, es-Sevrî gibi imamların sözleri ve fetvalarıyla amel etmeyi terkederler. Hatta Said b. el-Müseyyeb, Hasan el-Basrî. Ebu Hanife ve İmam Malik ve benzeri olan görüş sahibi kimselerin amel ve fetvalarını da terkederler. Tabi oldukları müteahhirun taklidilerinin görüşlerinin Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, İbni Mes'ud'un fetvalarından önce geldiğini kabul ederler. Bunların görüşlerini sahabenin görüşlerine müsavi tutarlarsa Allah katında kıyamet günü özür beyan edemiyeceklerini bilmiyorlar mı? Bunları sahabeye (r.a.) tercih etmekle nasıl olurlar? Onların görüşlerini alıp, sahabenin görüşlerini reddedenler nasıl bir özür beyan edecekler?

BU ÜMMETİN HALİ ANCAK EVVELKİLERİN ISLAH OLUNDUĞUYLA ISLAH OLUNUR

[65] Müellif el-Ma'sumî (r.a.)nin ifadesi, İmam Şafiî (r.a.)'ın er-Risâle adlı kitabının 599-600. sayfalarındaki ifadesine benzemektedir: "Sahih hadis varken de kıyas yapmak, helal ve caiz olmaz.. Suyun olmadığında, teyemmümün taharet olması; aksi halde bunun caiz olmaması gibi, -teyemmümle taharet ancak suyun bulunmamasıyla mümkündür.

İmam Malik (r.a.) şöyle demiştir: "Bu ümmetin hali ancak evvelkilerin ıslah olunduğuyla ıslah olunur." Şüphe yokki, ümmetin ilk kuşağı ve en hayırlısı olan ashab, Kitaba ve Sünnete sarılıyorlardı. Müslümanlar, Allah'ın hükmünden yüzçevirip âlimlerini Rabb edinen kişilerden hoşlanma vehmine kapıldıkları için Allah'ın müslümanlara vadettigi yardımı kesmesinde şaşılacak bir durum yoktur. Çünkü bu kişiler Allah'ın, müminleri vasfettigi bütün vasıflardan sıyrıldılar. Birinci ve ikinci hicri yüzyılda körükörüne taklid olmadığı gibi, bizim yaptığımız taklidî ibadetlerin çoğu yoktu. Akıl sahibi birisi veya hassas bir toplum İslâm'a girse, neyi alacağını, hangi mezhebe ve fıkıh kitaplarının hangisine güveneceklerini şaşırır. Bu dinin dosdoğru hak din olduğuna, bütün ihtilaflarına rağmen mezheplerin aynı şey olduğuna onu ikna etmek bizim için çok zor olurdu. Japonya'daki olayların benzeri bizde de oluyor. Biz müslümanlar, Kur'ân'ın hükümlerine ve Rasûlullah'ın açıkladığı nebevî yolda kalsaydık, hiçbir ihtilaf olmayan, sapıklıktan uzak gerçek dini, zorluk ve güçlüğü olmayan, müsamahakâr, hanif olan İslâm'ı anlamamız daha kolay olurdu. Fukahanın görüşlerine, ihtilaflarına ve gruplaşmalarına göz attığımızda çok hayrete düşeriz. Çünkü onlardan biri: "Şüphesiz ulaşan haber (hüccet) daha kuvvetlidir. Fakat bununla fetva verilmez ve amel edilmez." der. "Niçin?" diye sorulduğunda: "Çünkü falan kişi böyle dedi" der.

Maslahatın (umumi faydanın) hadisin ifade ettiği şeyde olduğu ortada olsa bile, birçok insan arasında geçmişini tanımadığımız birisinin sözü, sahih sünneti bunlara göre terketmeye yeterlidir. Böylece dinin aslı ve kaynağıyla bizim içinde olduğumuz durum arasındaki ilişki kesilmiş olur. Halbuki bir kimsenin, itikad ve ibadet konularında Allah ve kitabın indiği rasûlünden başkasına müracaat etmesi caiz olmaz. Hükmün, sadece Allah'a ait olduğuna, dinin Allah'ın dışındaki kimselerden alınmayacağına inanmamız gerekir. Böylece biz Kur'ân'da emrolunduğumuz gibi ihlaslı ve tevhid ehli bir müslüman oluruz. Kim bundan çıkarsa başka Rabler edinen ve helak olan kimselerden olur. "Nitekim kendilerine uyulanlar, azabı görünce uyanlardan uzaklaşacaklar ve aralarındaki bağlar kopacaktır. Uyanlar: "Keşke bizim için dünyaya bir dönüş olsada, bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsak." Böylelikle Allah onların amellerini kendilerine bir pişmanlık olarak gösterdi. Cehennemden de çıkacak değillerdir" derler."[66]

Bil ki bu âyet, ibadet ve itikadda veya helal ve haramda taklid olsun, insanların dini olsun veya olmasın söz ve görüşlerine körükörüne bağlandıkları için taklidçileri sarsmaktadır. Bütün bu hükümler Allah ve Rasûlü'nden alınır. Bu konuda kimsenin görüş ve düşüncesine yer yoktur. Sapık ilim de buna girer. Hidayet üzere olan müçtehidler ise. herkesi Allah'tan başkasına ibadet yapmaktan ve Allah'tan başkasına güvenmekten, dinî konularda vahiyden başka kaynağa bağlanmaktan alıkoyariar.

Bazı müfessirler bu gibi âyetlerin kafirler hakkında olduğunu iddia ederler. Evet, dedikleri doğrudur. Bu sözden, müslümanlarla Kur'ân'ın arasının açılacağının anlaşılması hatadır. Çünkü bu âyetlerdeki her azabı müşriklere, yahudiler ve

[66] Bakara Sûresi, âyet 166-167

hıristiyanlara atfettiler. Kendileri matlup olan ibret alma işinden kaçındılar.[67] Binaenaleyh müslümanların, Kur'ân'dan vazü nasihat almayıp, gereğini yerine getirmeden sadece dil ile kelime-i tevhid'i söylemenin ahirette kurtulmak için yeteceğini zannettiklerini görürsün. Kaldıki bu kelime-i tevhidi kafir ve münafıklar da söylüyorlar.

Allah'ın, şirkin çeşitlerinden, kâfirlerin vasıflarından ve hallerinden anlatması, müminler için bir ibret olması ve müminlerin, onların durumuna düşüp helak olmamaları içindir.

Taklidçi reisler, islâm'a girmeye hazırlanan kişilerin artık kalmadığını, diğerleri için kolay olmayan bazı bilgileri bilmek gibi sıfatlar şart koşulduğu için onlar gibilerin daha bulunamıyacağı iddiasıyla müslumanlarla kitapları arasına girdiler. Bununla birlikte sahabe ve tabiînin selefleri ve dört mezhep müçtehidi, dinî konuda delilini bilmeden birisinin görüşünü alınmaması konusunda ittifak halindedirler. Sonraki alimler ise, avam için müftünün görüşünü delil olarak gösterdiler. Bunların halefleri taklidde boğuldular. Öyleki, Kitap ve Sünnetin hangi hükmü olursa olsun alınmasını yasakladılar. O hükümleri anlamaya çalışan ve onlarla amel eden kişilerin görüşlerinin bozuk olmasıyla nitelediler. Bu hüsranın, düşüklüğün ve din düşmanlığının son noktasıdır. İnsanlar da bu konuda bunlara uydular ve böylece Allah'tan başka rableri oldu. Allah'ın haber verdiği gibi (Bakara/166) birbirlerinden kıyamet gününde uzaklaşacaklardır. Ben bu âyet hakkında bir risale yazdım ve adını "el-Burhanu's-Satı' fi Teberrui'l-Metbu' mine't-Tabî" (Tabi olanın tabi olduğu kimseden uzak olması konusunda açık delil) koydum. Bu risale Allah'ın kuvvet ve kudretiyle Mısırda basılmıştır. Bu kitap sana gereklidir. Allah seni ve beni doğru yola iletsin.

ULEMANIN DİNİN HÜKÜMLERİNİ DEĞİŞTİRDİĞİNE DAİR FAHREDDİN ER-RAZÎ'NİN GÖRÜŞÜ

Yukarıda zikretmiş olduğum dinde tahrifat ve değişikliğin örneklerinin geçmiş asırlarda da meydana geldiğini burada zikredeceğim.

Fahreddin er-Razî, Mefatihu'1-Gayb adlı tefsirinde, "Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, ruhbanlarını ve Meryem oglu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler..."[68] âyetinin tefsirini yaparken bu konuya işaret etmiştir.[69] Yine el-Begavî, Me'alimu't-Tenzîl adlı eserinde er Razî'nin aynı görüşlerini zikretmiştir. Şöyle ki: "Fukahayı taklid eden bir cemaatle karşılaştım. Onlara bazı meselelerde Allah'ın kitabından birçok âyetler okudum. Onların bağlı oldukları mezhebin görüşleri bu âyetlere ters düşüyordu. Bu âyetleri kabul etmediler, bana hayretler içerisinde bakakaldılar. Yani demek istedikleri şuydu, seleflerimizden bu âyetlerin aksine amel etmek nasıl mümkün olur? Gerçek bir

[67] Çünkü lafzın umumiliğine itibar olunur, sebebin hususiyetine değil.
[68] Tefsiru'l-Kebir. Tevbe Sûresi. âyet 31
[69] Bakınız, 4/431

şekilde düşünecek olursan bu hastalığın dünya ehlinden birçok insanın damarlarında dolaştığını görürsün. Bu kimselerin çoğu, şeyhleri hakkında hulul ve ittihadı iddia ederler. Bunlar, bu ümmette var olan vakıalardır." er-Razî'nin sözleri burada bitti.

Mezhep fıkıhçıların akaid, ibadet, helal ve haram konusunda, Allah'ın kitabından ve Rasûlullah'ın sünnetinden mütevatir bir amel ve delilliği açık sahih bir hadis olmadan naslara
muhalif görüşlerini bilgisizce taklid eden asrımızın müslümanları bundan ibret alsınlar.

Hatta günümüzde er-Razî'nin zikrettiği kimselerden daha şerlileri vardır. Dikkatli ol. Şeyh Muhammed Reşid Rıza, el-Menar adlı tefsirinde bu konuya dikkat çekmektedir.

Ben de Evzahu'l-Burhan fi Tefsiri Ümmi'l-Kur'an adlı tefsirimde bu konuda yeterli açıklamalarda bulundum. Bu tefsire müracaat et. (1357 H. senesinde Mekke'de Ümmü'l- Kurâ matbaasında basılmıştır).

İMAM-I Â'ZAM (EN BÜYÜK İMAM) RASÛLULLAHTIR

Allame Murtaza ez-Zebidî. İhyau Ulumi'd-din'e yazdığı şerhinde şöyle der: "Taklid'etmemiz gereken kişi bize söyle diği ve emrettiği şeylerle şeriatın sahibi Hz. Muhammed'dir. Eğer yaptıkları Rasûlullah'tan duydukları ve gördüklerine dayanıyorsa sahabeye de uyulabilir. işte bu uymakla emrolunduğumuz tek şeydir. Bunun için İbn-i Abbas şöyle der "Rasûlullah'tan başka herkesin görüşü alınır veya terkedilir." el-İrakîder ki: Bunu Taberanî, Mu'cemu'l-Kebîr adlı eserinde rivayet etmiştir. İsnadı basendir."

Bir mezhebi taklid etmek büyük bir bela ve müzmin bir hastalık oldu. Bu bela tüm alemi kuşattı. Kitaplarına ve şeyhlerinin görüşlerine, Kitap ve Sahih sünneti tercih eden kişiler çok azdır. Fakat Allah'a hamdolsun ki şu an saf tevhid inancına sahip bir cemaati karşımızda görebiliyorum, insanları tevhide çağırıyorlar, Allah yolunda hakkıyla cihad ediyorlar, taklidci, hurafeci sapıklarla savaşıyorlar.

Bu gayeyi gerçekleştirmek için tevhidi yaymak üzere yardımlaşacak cemiyetler kuruldu. Bu cemiyetler Hicaz, Mısır, Sudan, Senegal gibi birçok ülkede bulunmaktadır. Allahım onların başarılarını artır. Onlar senin dinine yardım ettikleri müddetçe sen de onlara yardım et.(Amin) Seyyid Sıddık Hasan, Fethu'l-Beyan fi Mekasıdı'l-Kur'ân adlı tefsirinde (4/117); "Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, ruhbanlarını ve Meryem oğlu isa'yı rableri olarak kabul ettiler..." âyeti hakkında şu açıklamada bulunur: "Bu âyet, düşüncesi ve dinleme duyusu olan kimseleri Allah'ın dininde birisini taklid etmekten, Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın sünnetine öncekilerin görüşlerini tercih etmekten meneder.

Nasların getirdiklerine, Allah'ın hüccet ve delillerine kitap ve peygamberlerin söylediklerine muhalefet etmek bu ümmetin âlimlerinden birinin sözüne uymak için mezhebi taklid etmek, yahudi ve hırıstiyanların haham ve ruhbanları Allah'dan gayrı rab

edinmeleri gibidir. Muhakkak ki onlar o kimselere ibadet etmiyorlardı. Fakat onlara itaat ediyorlar, onların haram dediğini haram, helal dediğini helal kabul ediyorlardı. Bu ümmetin taklidilerinin yaptığı da budur. Bunların durumu yumurtanın yumurtaya, hurmanın hurmaya suyun suya benzemesinden daha fazla yahudi ve hıristiyanların durumuna benzer.

Ey Allah'ın kulları! Ey Hz. Peygamber'e tabi olanlar! Size ne oluyor ki, kitap ve sünneti bırakıpta Allah'a kulluk hakkında sizin gibi hata yapabilecek insanlara Hakk'ın temel esaslarına uymayan ve destek vermeyen uzak görüşleri dine yardımcı kıldınız.

Kur'ân ve Sünnetin nasları en belagatli bir nidayla, en yüksek bir sesle kendisine muhalefet eden, ayrılık ortaya atana haykırarak suçlarını yüzlerine vuruyor; "Hakkı işitmeyen kulakları O'na örtülü kalpler! Kıt anlayışlar! Zayıf akıllar! Yorgun zihinler! Bozuk düşünceler! Bırakın, sizden önceki ölülerin yazdığı, onlarla; sizin ve onların yaratıcısı olan Allah'ın kitabını değiş ettikleri kitapları, bırakın! O Allah ki (c.c.) sizin de onların da kulluk yaptığı; sizin de, onların da ma'budu olan Allah'tır.

Ve imam diye çağırdıklarınızın sözlerini ve getirdikleri görüşlerini; sizin ve onların imamı, sizin ve onların önderi olanın sözleriyle değiştirin. Ben de sizi ve kendimi Allah'ın (c.c.) hak yoluna irşad edeyim.

O ilk imam olan Muhammed İbni Abdillah (s.a.v.)'dir. Bırakın başkasını Muhammed (s.a.v.)'in sözü varken; Dininde kendini tehlikeye atan, nicedir imânı.

Sapığa hidâyeti gösteren, şaşkını irşâd eden. yolu belirten Allah'ım... Bizi Hakk'a hidâyet buyur ve bizi doğru yola ilet. Hidâyet yolunu lütfet." Âmin.

Delâleti kati olan muhkem âyetler de Allah'ın bu dinin sahibi olduğunu ve Rasûlullah'ın ise bu dinin tebliğcisi olduğunu vurgular: "Ey Muhammed! Sana düşen sadece tebliğdir."[70] "Peygamberin görevi sadece tebliğdir.."[71] "Yüzçevirirlerse, sana yalnız tebliğ etmek düşer."[72]

Kitap ve sünnette sabit olan dinin rükünleri (unsurları) üçtür.

a- Akâid (inanç esasları)

b- ibâdet esasları

c- Haram ve helaller.

Nas'da olmayan bir hüküm (umûmun maslahatını gözetmek üzere) içtihadla sabit olur. İçtihadın gayesi fayda sağlamak, zararı ortadan kaldırmaktır. Düşün ve gafillerden olma. Bu konuda kitap, sünnet nassları ve selefi salihinin amel ve görüşleri çoktur.

İşte bu; sünnetin beyânında sabit olan ve doğru yolu bulmaya, Kur'ân'ı anlamaya yönelik olan, müslümanların dâvası; delillerden ve naslardan zikrettiklerimize yaptığımız takviye; İslâm ulemâsının sözlerinden bir örnektir.

Kur'ân ve sünnette olan, zikir ve ibâdetlerle iktifa; onlardan başka her şeye haddi aşmadan, taassub göstermeden, külfet altına girmeden yetinme; bundan sonra da farz-ı

---

[70] Şûra Sûresi, âyet 48

[71] Maide Sûresi, âyet 99

[72] Alı Imran Sûresi, âyet 20: Ra'd Sûresi, âyet 40

kifâyeleri yerine getirmek üzere diğerini bırakma; islâm'ı müdafaa etmek ve onu desteklemektir.

İslâm ehlinden eziyeti, insanların birbirine kul olmasını ve zulmü defedip uzaklaştırmak; doğru sistem ve ilimler üzerine bina edilmiş, meşru yollarla ulaşılmış serveti, Allah yolunda sarfetmek suretiyle bu ümmete kuvvet ve destek vermek; insanların ortaya attığı, reddolunmuş zikirlerden çok daha hayırlı ve faziletli bir iştir.

ALLAH BİZE SIRAT-I MÜSTAKİM'E GİRMEMİZİ EMREDİYOR

Allah bize bu dünyada rasûllerine gönderdiği kutsal kitaplarda vahyettiği, cennete ulaştıracağını haber verdiği sırat-ı müstakim'e girmemizi emrediyor. Kulun, Allah'ın bu dünyada kullarına gösterdiği bu yolda bulunduğu nisbette ayakları, cehennemin üstüne kurulan köprüde sabitlesin. Binaenaleyh Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: "Bu, dosdoğru olan yoluma uyun. Sizi Allah yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın. Allah size bunları sakınasınız diye buyurmaktadır."[73]

Sırat-ı müstakimin talibi, insanların ıslahını isteyince, insanların çoğu ondan kaçarlar. O yola giren de yalnız kalmaktan, korkar. Halbuki Allah bu yoldaki dostlara işaret etti. O dostlar hidayete ve doğru yola girmeye talip olan kişinin, zamanın hem cins insanlarından ürpertisinin ve yalnızlığının giderilmesi, bu yoldaki dostların Allah'ın kendisine dost olarak gönderdiği kimseler olduğunu bilmesi için Allah kendilerine, nebiler, sıddıklar, şehidler ve salih insanları gösterdi, bunlar ne güzel dost ve arkadaşlardır.

Bu yoldan sapanların muhalefetine üzülme. Çünkü onlar sayı bakımından ne kadar çok olsalar da değersiz kimselerdir. Nitekim Seleften bazıları şöyle der: "Hak yoluna gir, bu yola girenlerin azlığından korkuya kapılma. Batıl yoldan sakın. İhtirasla batıl yola yönelenlerin çokluğuna aldanma." (Medaricü's-Salikîn)

Yalnız kaldığın zamanlarda, öncekilere bak. onlara katılmaya çalış, onun dışındakilerden bakışlarını çevir. Onlar sana Allah'tan bir fayda sağlayamazlar. Devam ettiğin doğru yoldan seni çevirmek için sana bağırırlarsa, onlara dönüp bakma. Ne zaman dönüp bakarsan, seni alırlar, seni meşgul ederler. Bu yüzden kunut duasında; "Allah'ım beni hidayete erdirdiğin kimseler gibi hidayete erdir" cümlesi yer almıştır. Yani "Allah'ım beni dostlarının zümresine sok, beni onlara dost ve arkadaş kıl" demektir.

Kulun, gazaba uğrayanların ve dalalete düşenlerin mezhebinden korunması gerekir. Gazaba uğrayanlar, hakkı bildikleri halde, yüz çevirip ilmi ve niyeti bozan kimselerdir. Sapıklar ise ilimleri bozulup, haktan cahil kalan ve hakkı bilemeyen

---

[73] Enam Sûresi, âyet 153

kimselerdir.[74] Hak ise başka insanların görüşleri, fikirleri ve terimleri olmaksızın Rasûlullah'ın ve ashabının üzerinde olduğu şeydir.

Hangi ilim, amel, hal, makam ve gerçek nübüvvet kaynağından çıkmış Muhammedî mühür varsa, işte bu Sırat-ı Müstakîm'dir. Böyle olmayan yol ise ehl-i gazap, ehl-i dalal ve ehl-i cahimin yoludur.[75]

Şüphe yok ki, Rasûlullah'ın ashabı dini ve Rasûlullah'ın getirdiklerini diğer insanlardan daha iyi biliyorlardı. Rasûlullah'ın ashabının hakdan habersiz olupta onu Rafizi ve bid'at ehli kişilerin bilmesi muhaldir. Bu iki tarafın izlerine baktığımızda Ehl-i Hakk'ın yolunun apaçık olduğunu buluruz. Rasûlullah'ın ashabı küfür beldelerini fethederek oraları islâm beldelerine çevirdiler. Kalpleri Kur'ân, ilim ve hidayetle fethettiler. İzleri, onların sırat-ı müstakim'de olduğuna delalet ediyor. Rafizî, bid'atçi ve belirli mezheplere müntesip olanların ise her yerde ve her zaman bunun aksini yaptıklarını gördük.

Hicri 1360 yılında Ramazan ayının onüçuncü günü Taif'te Abdullah b. Abbas mescidinde Allah'ın kitabını okuyordum. O sırada okuduğum âyette Firavun'un (Allah'ın laneti üzerine olsun) insanları hiziplere böldüğünü, fırka ve mezheplere (gruplara) ayırdığını anladım. Buradan anlaşıldı ki, bir mezhebe müntesip olmak, gruplara ayrılmak, Avrupa devletlerinin siyasetinde yaygınca ve açıkça görüldüğü gibi Firavun'un adeti ve adi siyasettir. Allah Teâlâ, Kasas Sûresi'nde şöyle buyuruyor: "Firavun memleketin başına geçti ve halkını fırkalara ayırdı. İçlerinden bir topluluğu güçsüz bırakarak onların çocuklarını boğazlıyor, kadınlarını sağ bırakıyordu; çünkü o bozguncunun biriydi." (Rum Sûresi 31,32)'de:"... Dinlerinde ayrılığa düşüp fırka fırka olan, her fırkasının da kendisinde bulunanla sevindiği müşriklerden olmayınız." (33) Şüphe yok ki, peygamberlerin arasında herhangi bir ayırım yapmadan hepsine iman etmek, getirdiklerine teslim olmak, nerede olursa olsun hakka uymak, onlara ikram ve saygı göstermek mühtedilerin (kurtuluşa erenlerin) sıfatıdır. Durum böyle olunca peygamberlerin varisleri olan, sahabe, tabiin, dört imam gibi olan müçtehid ve hadis ehline de aynı saygıyı göstermek gerekir. Birinin görüşünü alıp kabul ederek diğerlerininkini terketmek veya bazı mezheplerin mukallidlerinin yaptığı gibi bazısını sevip bazısına bugz ve düşmanlık etmek mühtedî ve muttakilerin sıfatlarından değildir.

Bu yüzden, mezhebinde olmayan kişinin arkasından namaza uymayacak derecede mezhep taraftarları arasında düşmanlık doğmuştur. Taassup, onları cehalete sürüklemiş, kalplerini ve gözlerini köreltmiştir.

---

[74] Bakınız. Medaricu's-Salikiîı, Ibr.ı Kayyım el-Cevzıyye. 1/21-23

[75] Onlar, Adiy ibnı Hatem (r.a.)'den rivayet olunan ve Şeyh el-Bani'nin Sahîh'ul- Câmiu's-Sağır adlı kitabında (6/369) sahih bir senedle bildirdiği, imam Tirmizi (r.a.) (5/204) ve imam Ahmed'in (r.a.) (18/68, Fethu'r-Rabbani} tahricini yaptığı hadiste belirtildiği gibi. Yahudiler ve Hıristiyanlardır. Bu hadiste Peygamber Efendimiz (a.s.); "Yahudiler kendilerine gazap olunmuş. Hıristiyanlar ise sapıklığa duşenlerdir." buyurmuştur. Ve Allah kitabında. Yahudiler hakkında:"... Onun için azap üstüne azaba uğradılar..." (Bakara Sûresi, âyet 90) ve (c.c.) Hıristiyanlar hakkında: "....gerçekten sapmış ve insanların çoğunu sapıtmış ve yolun ortası olan islâm'dan uzak kalmış kimselerdir" (Maide Sûresi, âyet 77) büyütülmüştür. Ayrıca bu konuda bir çok âyet vardır.

Mezhebi asıl kabul edip Kur'ân'ı mezhebine göre yorumlayıp tevile ve tahrife kalkışan kişi ehl-i sapıktır. Bunda düşük kimselerin işi ve sapıkların şaşması gibi. İşin doğrusu Kur'ân'ın asıl olması, dindeki mezhep ve görüşlerin ona göre yorumlanmasıdır. Kur'ân'a uygun olan makbul (kabul görmüş), uygun olmayan ise merduddur (reddedilmiştir.)

GAZABA UĞRAYANLAR, HAKKI SADECE KENDİ MEZHEBİNDEN KABUL EDERLER

Gazaba uğrayanların özelliği, dinde, mezhepte veya tasavvufi meşrebte belli bir taifeye müntesip olanların bir çoğunda olduğu gibi itikadlarında gerekli olmayana uymamakla birlikte müntesip olduğu kendi cemaatinden başkasının gerçeklerini kesinlikle kabul etmez. Onlar, İslâm dininin Rasûlullah'ın dışında hak, görüş ve rivayet olarak kimden gelirse gelsin hiçbir şahıs ayırtetmeksizin o kimsenin getirdiği görüşe uymanın gerekli olduğunu bildirmesine rağmen, sadece kendi cemaatlerinin görüş ve rivayetlerini kabul ederler. "Halbuki, hikmet müminin kaybolmuş malıdır, onu nerede bulursa alır."[76]

Bir mezhebe tabi olan kimsenin kalbinde bir şahıs büyükleşir. Babalarını veya beldesinin halkını taklîd ederek düşünmeden O şahsa uyar. Bu sapıklığın ta kendisidir. Çünkü söyleyene değil söylenen söze bakmak gerekir. Hz. Ali (r.a.)'ın dediği gibi: "Hak insanlarla bilinmez. Hakk'ı bil, hak ehlini tanırsın." Rasûlullah, ashabın ve selefin yaptığı ve emrettiği her hayır hayırdır, dînî konularda sonraki kişilerin uydurdukları her sapıklık ve şer de sapıklık ve şerdir. Şüphe yok ki mezhep dinde bid'attir. Emir ve sultanlar mezhebi, siyasetlerine uygun olması veya arzularına tabi olması, mevki ve makamlarını korumak veya şeyhlerin körükörüne taklid edilmesi için ortaya atmışlardır. Bu durum tarih bilgisine vakıf olan herkes tarafından bilinmektedir.

Şah Veliyyullah ed-Dehlevî "Tefnimâtü'l-İlâhiyye"de(1/206) şöyle der: "Halkı -özellikle günümüzde- her bölgede öncekilerin mezheblerinden bir mezhebe bağlı olduklarını görürsün. İnsanın bir meselede bile olsa taklid ettiği mezhebten ayrılmasını, dinden çıkmış gibi görürler. Sanki o mezhebin sahibi, gönderilmiş peygamberdir. Ona itaati farz olarak kabul ederler. Hicri 4. yüzyıldan önceki imamlar ve asırların en hayırlısı olan insanların hiçbiri, bir mezhebe bağlı değillerdi."

Ebu Talib el-Mekkî. Kûtu'l-Kulub adlı kitabında şöyle der: "Fıkıh ve fetva kitapları yazmak, bir mezhebe göre bir görüş beyan etmek veya fetva vermek, sonradan ortaya çıkmış şeylerdir. Önceki insanlar her konuda bir mezhebin görüşüne

---

[76] Hadis zayıftır Tirmizî 5/51; İbni Mace. 2/1395 ahric etmiştir. Bazı ilim talebelerin zannettiği gibi sahih bir hadis değildir. Tirmizî'nin kendisi zayıf olduğunu söyleyerek şöyle der: "Bu hadis gariptir. Ancak bu cihetle bilmekteyiz, İbrahim bin Fadl el-Medenî el-Mahzunî, hıfzı yönüyle zayıf sayılmıştır." Mişkatul-Mesabihte (1/70) muhaddis Şeyh el-Bani; Takrib'te olduğu gibi metruk terkedilmiş) birisidir; demiştir. İslâhu'l-Mesâcid (Kasimî, s. 127 kitabının tahkikinde de şöyle der; "Senedi çok zayıftır."

uymuyorlardı. Fakat halk ise ister Medineli isterse Kûfeli olsun alimleri nerede bulursa onlardan memleketlerindeki ya da hocalardan abdestin keyfiyetini, guslü, namazı, zekâtı, haccı, alış-verişe taalluk eden meseleleri ve benzeri konuları öğreniyorlardı, verdikleri fetva ile de amel ediyorlardı. O âlimlerden hadis ehli olanlar hadislerin ve rivayetlerin (â'sar) açıkladığı konuda ancak şeriat sahibi peygamberi (a.s.) taklid ederler. O kişiler, hadis ve rivayetlerin bulunmadığı konuda ise kendisine delil ulaşana kadar âlimlerin görüş ve sözlerine uyarlardı.

Onlardan tahric ehli ise kendisinde nassın bulunmadığı konular üzerine fıkıhçıların kaide ve esaslarını düzenleyip, tahric ediyorlardı.

Halkın bir mezhebe bağlı olmayı gerekli gördükleri bir zamanda İbn-i Arabî[77] gibi bazı ehl-i keşif kimseler mezhebe bağlı olmayı uygun bulmuyorlardı.

(İbn-i Arabî) "Futuhatû'l-Mekkiye" ve diğer kitaplarında şöyle diyordu: Bir kul, mezhebe bağlı olan toplumun meclisine girdiği zaman başkasını görmüyor. O kimseye, imamınında görüşlerini aldığı kaynağa inmesi gerekir. O zaman bütün imamların da faydalandığı denizin bir olduğunu görür. Böylece mezhebe olan bağlılığı haliyle gider. Ve sonra önceden itimat ettiği şeyin hilafına, bütün mezheblerin bir olmasına hükmeder.

Bazıları, insanlar ihtilafa düşmesin diye ya da rüyasında ve benzeri şeylerde gördüğü tercih sebeplerinden dolayı mezhebe bağlılığı gerekli görüyordu.

Tedkîk ehli büyük âlimlerden Ebu Muhammed el-Cuveynî gibi bazıları, bir amel konusunda veya başkasına verdiği fetvasında hiç bir mezhebe bağlı kalmadılar. Ve Cuveynî, el-Muhît adlı kitabını bir mezhebe bağlı kalarak tasnif etmeyi uygun görmemiştir." Bu mesele insanları korkuttu. Fitne ve taassupları ortaya çıkarttı.

---

[77] O; sapıklık ve şirk dolu olan Fusûsü'l-Hikem. Futuhatü'l-Mekkiyye gibi bir çok tasavvuf! telifleri bulunan Muhyıddin ibni Arabî et-Taî'dir. Bakınız: Mecmu' Fefâvâ Şeyhu'l-İslâm İbni Teymiye, 2/130-131. 240-248 ve 11/426-251.

RASÛLULLAH BELLİ BİR MEZHEBİN İNSANLAR İÇİN GEREKLİ OLDUĞUNU SÖYLEMEMİŞTİR

Gerçek olan, Rasûlullah (s.a.v.)'in, imamlardan birinin mezhebine intisap etmeyi insanlara gerekli görmemesidir. O kendisine tabi olmayı farz kılmıştır. Rasûlullah'ın sünnetine muhalefet eden kimsenin bu muhalefeti merduddur. Ve herhangi bir özürü de kabul edilmez. Fakat hadis ona ulaşmamışsa hadisi duyuncaya kadar mazur sayılır, islâm'a müntesip olan bir kimsenin "Ben hadisle amel etmem, ben ancak imamımın sözüyle amel ederim" demesi doğru değildir. Çünkü onun bu sözü -Allah-korusun-onu dinden çıkarır.

Müslümanın hadislerle sabit olan şeyleri düşünmesi, hep onları gözönünde bulundurması, azı dişleriyle onlara sarılması, elini ve kalbini onlarla koruması, hadise muhalefet eden kimseye kulak vermemesi, bu orta yolu bir görüş olarak benimsemesi ve ondan ayrılmaması gerekir.

Bu yoldan çıkanlar, abdestte ayakları meshetmeyi, muta nikahını, çoğu sarhoşluk veren şaraptan az içmeyi, evcil eşek eti yemeyi helal görmüşler, öğle vaktinin sona ermesini; kendi gölgesinden sonra insan gölgesinin iki misli olması şeklinde kabul etmişlerdir.[78]

Ey muslüman! İlimde gayretli, takvada azimli ol. Kitab ve sünneti iyice anlamaya çalış. Seleften birçok âlîm böyle yapmıştır. Birbirine zıd gibi görünen hadislerin arasını uzlaştır. Muhaddislerin kitaplarında sahih haberleri ve hasen rivayetleri araştır, onlardan en kuvvetlisini ve en muteberini al.

Bu yolu elde etmek kolaydır. Muvatta, Sahihayn (Buharî, Müslim), Sünen-i Ebî Davud, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Neseî ve Sünen-i İbn-i Mace'den fazlasına gerek kalmaz. Bu kitaplar meşhur hadis kitaplarıdır ve bunları okuyup anlamak mümkündür. Kısa bir müddette bunları öğrenmen gerekir. Eğer bunu anlayamazsan, bilenlerden birisi varsa. Sana anlayacağın bir dille bunları öğretir.[79]

et-Tefhimat'ta (1/276) şöyle denir: Kendilerini fakih olarak isimlendirenlere Rasûlullah'ın sahih hadislerinden birisi tebliğ edilse, bu taklidçiler bu hadisle amel etmezler. Onları amel etmekten, o görüşte olmayan kişileri taklid etmeleri

---

[78] İşte bunlar, İslâm'a usul ve furu' bakımından muhalif olan. Şiâ fıkhında yerleşmiş bulunan mukarrer işlerdendir; abdestte ayakları mesh etmek Hakkında bakınız: Vesâilu'ş-Şiâ ve Mustedrekâtuhâ adlı eser. müellif el-Harrûll Âmilî sayfalar: 1/369-383, 2/22-25. Muta nikahının cevazı Hakkında bakınız: Tahriü'l-Vesile adlı eser. Müellif Ayetullah Humeynî, sayfa 2/291 ve En'nihâye adlı eser. müellif et-Tusî, sayfa 489

Öğle vaktinin sona ermesinin: kendi gölgesinden sonra insan gölgesinin iki misli olacağı görüşü hakkında, bakınız: Mefatihu'l-Kerame Şerhu Kavaidu'l-Allâme adlı eser, müellif Muhammed ül-Cevvad ibnı Muhammedü'l-Hüseynî el-Âmilî, sayfa 1/13-25.

[79] Doğru olan, sünneti, bu hadis kitaplarıyla sınırlandırmamaktır. Bunlar meşhur olsa dahi kanaatimize göre diğerlerine de ihtiyaç vardır. Mesela imam Ahmed'in müsnedi veya Darimî süneni sadece bunlardan biridir, bilinsin.

alıkoymuştur. Bunların hepsi görüş zayıflığı ve sapıklık içindedir. Mütekaddimun fukahadan bir çoğu bu görüştedir. Şu bir gerçektir ki, hak çok açıktır.

Allah'a yemin ederim ki, Allah insanları şeriatıyla kıyamet gününe kadar amel etmekle mükellef kılmakla çok yüce ve adildir. Sonra o insanları kör eder de hak ile batılın arasını ayırdedemezler. Bilakis Allah hakkı açıkça ortaya koydu. Allah ancak hakkı kabul etmeyen inatçı kişileri helak eder.

İnsan sözünün karışmadığı apaçık âyetler ihtiva eden kitabı indirdi ve onu tahrif olmaktan korudu ve onu iki kişinin ihtilâf edemeyeceği, mütevâtir eyledi. Rasûlullah'a ise hükümlerini vahyetti. Allah hadislerin ezberlenmesini, Rasûlullah'tan rivayet edilen hakkı açıklamayı üzerine alan emin vekillere bıraktı. Onlar görüşlerin doğrusunu yanlışından ayırdılar.

Allah'u Teâlâ; hikmet ve hükümleri, lafzen olsun mâ'nen olsun meşhuruyla, yanlışını ayıran bir taife var eyledi.

Lafzen meşhur'a gelince; hadis edebiyatında, doğruluk ve takva sahibi üç kişinin Peygamber Efendimiz (a.s.)'dan rivayet ettikleri hadisin, bütün ravilerinin sayısının üçten yukarı olmasıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sahabisinin (r.a.) ümmetin en hayırlı devri olduğuna tanıklık etti ve onları ta'zim etmeye teşvikte bulundu, onlara yönelik saldırıları, sövmeleri de yasak etti. Mütevatir ve meşhur hadisler bu yöndedir. Ayrıca rivayet biçiminde her ne kadar ihtilaf veya ittifak olmuşsa da bu konuyla ilgili fıkhi bablarda, siyer kitaplarının ilgili konularında bir çok hadis mevcuttur.

Ma'nen meşhur ise; mezheblerin ihtilafını ve aralarındaki ayrılığı kasdetmekteyim. Rasûlullah (s.a.v.)'den hak olarak gelen şeriatın açıklamasında zorluk meydana getiren imamlar edindiler, Onlardan ehl-i sünnet olan da vardır, olmayan da, ince anlayışlı bir kimse bunların bazı meselelerde ittifak ettiklerini, bazılarında ise çok ihtilaf ettiklerine göre şu hükme varır: Her gelen nakil hakkında sapıyorlar. Böylece yüzyıllar boyu etkilenip müslümanlar ihtilafa düştü. Ancak büyük bir topluluk bu işe sarıldılar ve o Şeriata muhalefet edeni reddettiler. Ona delile dayanan bir hükümle gelsen çaresiz kalarak, çözümü bid'at olan mezhebinde arar.

Gizli yanı olmayan, delillerin kendisinde toplandığı kıymetli İslâm milletinin hâli budur.

Öyleyse nefsine karşı âdil ol. Çünkü mü'min kendisine karşı âdil olan o kimsedir.

Allah'u Teâlâ'nın Mustafa (a.s.) için seçtiği ve onu en güzeliyie kuşattığı bu millet gibi bir konuma, asırlardaki hangi milletlerin sahip olması mümkündür.

Bundan sonra senin uyman gereken; işi hakkıyla bilen kimselerin tanıklık ettiği, insanlardan çoğunun bilmediği hasen ve sahih hadislerdir.

Kendisinde kimsenin diğerini reddetmediği, iki görüş üzerinde ihtilaf etmek; Sahabi, Tabiin ve mezheblerden günümüze kadar gelmiştir. Ancak, sözü tercihte esaslara en yakın olan toplumun görüş, kıyas ve ictihadlarından dışarı çıkmaman gerekir. Bazen de anlayışları ve görüşleri o konuda muhalefet ederse, sana gereken; zahirde kuvvetli olan görüşe uymaktır.

Şeriatın ilk mertebesini anlamayan ve iki mertebenin de hakkını eda etmeyen, ayrıca azı dişleriyle ona sımsıkı sarılmayan ve bid'atçi olarak ihtilaf çıkartan, ihtiyatmış gibi âlime başvurmayan kimse câhil ve sapıktır.

Allah'a, O'nun adıyla yemin ederim kî, Allah'tan başka hüküm sahibi yoktur. Hakimiyet Allah'ındır. Allah vacip, mendub, mubah, mekruh ve haramla hüküm verdi ve bunu mele-i a'la'da gerçekleştirdi. Şeriatı insanlara risalet için seçtiği peygamberin lisanıyla indirdi. Kim bir şeyin kesin delil olmaksızın haram veya vacip olduğundan haber verirse o, Allah'a yalan isnad etmiş olur. Dillerinizin "Bu helaldir, şu haramdır" diye yalan olarak nitelendirdiği şeyi söylemeyin, zira Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise, şüphesiz kurtulamazlar."[80]

Bilâkis hak, birinci mertebede itikadî olup bir bozukluk kabul etmeyen şeyi katiyyet ile belirtmemiz; ikinci mertebede ise söz meyledip yani katiyyet belirtemez, şöyle söylenir; sahabeden rivayet olan iki söz hakkında; ancak bu söz bize sevdirildi ve sünnete daha yakın...

Allah adına Allah'a yemin ederim ki, ümmet içinde masum olmayan bir kişi hakkında Allah bu adama uymayı kesin farz kıldı ve bu adamın vacip kıldığı şey vaciptir diye inanan kimse kafir olur. Halbuki İslâm bu adamdan önce bir zaman diliminde gelmiştir. Nice âlimler onu ezberlemiş, nice ravi ve fakihler onu anlatmıştır, insanlar, ulemayı İslâm'ı Rasûlullah'tan nakleden raviler anlamında taklid etmekte ittifak halindedirler. O âlimden muhaddislerin sıhhatine şahid olduğu bir sahih hadis bile rivayet edilse onunla amel ederler. Tabi olduğu şahıs o hadisle amel etmediği için amel etmeyen kimse apaçık sapıklık içindedir."

Yine aynı eserde (1/212) şöyle denir: "İslâm iki mertebe üzerinedir.

1 - Farzları yapmak, kesin haramlardan kaçınmak ve diğer İslâmî hükümleri yerine getirmek. Bu kısım, yüksekten küçüğüne, melik, emir, asker, çiftçi, tüccar, köle, hür herkese gerekli ve farzdır. Bunda kolaylık ve müsamahalık vardır.

2- Olgunluk ve güzellik mertebesi: Kim bu kısmı alırsa iyilik sahibi bir kul olur. Bu kısımda Rasûlullah'tan, sahabe ve tabiinden rivayet edilen sünnetler, adap ve verâ' vardır.

Bu iki mertebe arasında büyük bir fark vardır. Bu farkı ihmal etmek, görmemezlikten gelmek, zorluk, hüsran ve cehalettir. Bu iki fark ihmal edilerek ulemanın ihtilafının galibiyeti bundan ortaya çıkmıştır.

Allah'ın helal veya haram kıldığı şeylerde naslar vardır. Onun indinde herşey ölçülüdür.

Birinci mertebede iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymak (yerine göre) sert veya yumuşak olması gerekir. Bu mertebede ihtiyatlılık ve verâ' yoktur, ancak haramlığı sabit olandan kaçınma vardır. Bu yönüyle sahabenin iş durumları farklı olmuştur, içlerinde savaşan, meslek sahibi olan, maişeti için sefere çıkan tüccarlar vardır. Bunlar sanatın aslıyla yetinmişlerdir. İçlerinde âbid ve zahid olan vardı. Bunlar âdabın

[80] Nahl Sûresi. âyet 116

kemaline riayet ederek ikinci mertebeyi almışlardır, içlerinde bazen birinci bazen de ikinci mertebe arasında bulunanlar vardı. Maişetiyle uğraşan köle, cariye, çiftçi meslek sahibi kimselere birinci mertebeden fazlasıyla emredilse uygun olmaz. Yoksa Şeriat kendilerine zor gelerek, onunla amel etmeyi bırakır ve ondan nefret ederlerdi. O zaman durum "içinizden nefret ettirenler var" hadisi hükmüne girerdi. Kur'ân'da ve Peygamberin (s.a.v.) hadislerinde, alimlerinkinde fazla avam tabakası hali nazarı itibare alınmıştır. Binaenaleyh avam tabakasının, bildiklerine tasavvuf ve kelam ilmini karıştırması doğru değildir. Bilakis onlara gerekli olan şey kitab ve sünnette zahir olan bilgilerle yetinmeleridir.

İşte bu (kitap ve sünnetle) insanların her çeşidine hitap ediyorum. Akabinde, insan topluluklarına umumen derim ki: Ey insanlar! Ne oldu size? Neden fırkalar haline gelip, her görüş sahibi görüşüne bağlandınız. İçinizden her birisi sapık ve saptıran olduğu halde kendini hidayeti gösteren kişi yerine koyup, insanları kendisine davet etmekle, Allah'ın insanlara yol tutup rahmet olsun diye Peygamber (s.a.v.) lisanıyla gönderdiği yolu terkettiniz. Bildiği az bir ilimle dünya menfaatini elde etmek için nefsiyle hareket edip, dinini satan ve insanların biat ettiği bu kimselerden razı olmayız. Çünkü dünya menfaati ancak hidayet ehline benzemekle elde edilmektedir. Böyle kimseler yol kesici olup sapık, yalancı, fitnelenmiş ve fitneci kimselerdir. Onlardan sakının. Nefsine davet etmeyen ancak Allah'ın kitabına ve Rasûlü'nün sünnetine çağıran kimselere tabi olunuz. Ayrıca toplantı ve meclislerde sofuların irşad saydıkları şeylerin yayılmasına razı değiliz. Ancak İhsana razıyız. Cenâb-ı Hakk'ın şu âyeti kerîmesinde size herhangi bir ibreti yok mu? "Bu, dosdoğru olan yoluma uyun. Sizi Allah yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın. Allah size bunları sakınasınız diye buyurmaktadır."[81]

ilim talebelerine şöyle sesleniyorum: Ey kendinizi âlim diye isimlendirenler! Yunan (mantık, felsefe) ilmi, sarf, nahiv ve belagat ilimleriyle uğraşıp, onları ilim zannettiniz, ilim; ya Allah'ın kitabından olan bir ayetin bilinmeyen yönünün tefsirini, nüzul sebebini, müşkül olanın tevilini veya Allah Rasûlü'nden kaim olan bir sünneti ezberlemenizdir. Peygamber (s.a.v.) nasıl abdest alır ve nasıl namaz kılardı? İhtiyacını görmeye nasıl gider, nasıl oruç tutar ve ne şekilde hac ve cihad yapardı? Konuşması nasıldı? Dilini kötü sözlerden nasıl korurdu ve nasıl bir ahlaka sahipti?...

Onun yoluna tabi olunuz ve sünnetiyle amel ediniz. Adil bir farz olan abdestin ve namazın rükünlerini, zekatın nisabını, vacib olan miktarı ve ölüden kalan mirasın taksimini öğreniniz. Siyer bilgisi, Sahabe ve Tabiinin ahirete rağbet ettiren kıssalarına gelince, bunları öğrenmek fazilettir. Fakat meşgul olup da ifratta olduğunuz o ilim, ahiret ilminden değildir. O ancak dünya ilimlerindendir. Bir de sizden önce yaşayan fukahanın istihsan ve fer'î meselelerine daldınız. Hükmün; Allah ve Resûlü'nün hükmü olduğunu bilmiyor musunuz? Olurki sizden birinize peygamberinden bir hadis ulaşır da, amel etmeyip "Benim amelim falan mezhebe göredir, hadise göre değil" der.

[81] Enam Süresi. âyet 153

Ondan sonra kelime oyunu yaparak; hadisi anlamanın ve onunla hüküm vermenin maharetli kişilerin işi olduğunu ve bu hadisin mezhep imamına gizli kalmadığını ancak dinde bir nesih veya tercihli olmayan bir görüş zahir olması sebebiyle hadisi terkettiğini söyler. Biliniz ki dinde böyle bir şey yoktur. Peygambere inanmış iseniz, ona tabi olunuz. Tabi olduğunuz mezhebe uysun veya uymasın.

Müslüman ilk önce kitab ve sünnetle meşgul olması gerekir. Anlayabileceğini alıp, faydalanması ne güzeldir. Anlayamadığı yerlerde geçmiş ulemanın doğru ve sünnetin uygun ve açık gördüğü görüş ve anlayışlarından faydalanabilir. Alet ilimleriyle (gramer gibi) fazla meşgul olmamalıdır. Çünkü bu ilimler Kur'ân'ı anlamak için alettir, gaye ve amaç değil."

Yine aynı eserde (2/161-162) şöyle denir: "Bir İmamı taklid eden bir kimseye, onun görüşüne muhalif Rasûlullah'tan bir hadis nakledilse ve nakli sahih olduğu kanatı galip gelse, başkasının görüşü için hadisi terketmeye herhangi bir mazeret ileri süremez. Bunu yapmak müslümana yakışmaz. Eğer bunu yapıyorsa o insanın münafık olduğundan korkulur.

Buhârî ve Müslim'in tahric ettiği bir hadiste Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Öncekilerin yoluna karış karış, kulaç kulaç tabi olacaksınız. Hatta bunlardan biri kelerin deliğine girse bile siz de onu takip edersiniz.. Sahâbiler şöyle sordular: Ey Allah'ın Rasûlü Bunlar (öncekiler) Yahudi ve Hıristiyanlar mıdır? Dedi ki: Başka kim olabilir ki, buyurdular."

Allah Rasulü (s.a.v.)'nün sözü ne kadar doğrudur. Biz itikadı zayıf öyle insanlar gördük ki âlimlerin ve şeyhlerin ardına düşmüşler, şeyhlerini râb ve ilâh edinmişler, yahudi ve hıristiyanların yaptığı gibi onların kabirlerini mescid edinmişlerdir. Yine birtakım insanlar gördük ki, birtakım kelime ve kavranıları gerçek yerinden oynatmış, tahrif etmişler. "Bize ateş ancak sayılı günlerde dokunacak" diyenler gibi. bunlarda, "Salih ve veliler, hem Allah'ın hem de bizimdir" derler. Hakkı sorduğun zaman her taifedeki tahrif böylelikle ortaya çıkar.

Tasavvufçular öyle görüşler ortaya koydular ki, kitab ve sünnetle uyuştuğu bilinmiyor. Bu da hassaten tevhid meselesindedir. Sanki Şeriat onlar için bir değer taşımamaktadır. Bazı fakihler öyle işler uydurdular ki, bunu nereden aldıkları bilinmez. Akıl sahipleri, şairler ve avamdan servet sahipleri tağutlara ibadet etmeye başladılar. Şeyhlerinin kabirlerini mescid ve bayram yerine çevirdiler. Onların bu azgınlıkları nereye kadar gidecektir? Allah bizi bundan muhafaza etsin."

Allame İbnu'l-Kayyım el-Cevziyye. i'lâmü'l Muvakkiîn (4/261) adlı eserinde şöyle der: "Avam için, bilinen mezheplerden birine intisap etmesi gerekir mi, gerekmezmi? Doğru, sahih olan görüşe göre; gerekmez. Allah'ın ve Rasûlü'nün farz kıldığı şeylerin dışında bir farz yoktur. Allah ve Rasûlü de hiçbir insana belli bir imamın mezhebine girmeyi farz kılmadı. Sadece kendi dinini taklid etmeyi emretti. Avam herhangi bir mezhebe intisap etse bile sahih olmaz. Faziletli devirler mezhepçilikten uzak kalarak göçüp gitmiştir. Avamın mezhebi olmaz. Birisi, ben Şafiî'yim, Hanbelîyim, Hanefî'yim veya Malikî'yim dese, birisi de ben fakihim, gramerciyim veya katibim

demesiyle katip olmuyor ve sadece bunlar sözde kalıyorsa, onun bu iddiası da lafta kalır.

Ben Şafiî'yim, Hanefî'yim veya Malikî'yim diyen, o imama tabi olduğunu, onun usûlünü takip ettiğini iddia eder. Bu da ancak; onun usûlünü ilim, bilgi ve istidlalle takip ettiği zaman sahih olur. Lâkin imamın bilgisi, usûlü ve siretinden çok uzak ve cahil olan bir kimsenin, ona intisabı nasıl sahih olur? Bu soyut bîr iddia ve her yönden boş bir sözdür. Avam için bir mezhebe intisap etmenin doğru olduğu tasavvur edilemez. Birisinin tüm görüşlerini alıp, diğerlerinin görüşlerini tamamen terkeden kimse için herhangi bir mezhebe intisab etmesi gerekmez. Bu davranış ümmetin arasında ortaya çıkmış hiçbir islâm müçtehidinin söylemediği çirkin bir bidattir. O müçtehidler en yüksek mertebe ve değere sahiptirler. Allah ve Rasûlü'nün bunu emredip emretmediğini daha iyi bilirler. Bir mezhebe intisab etmenin lüzumuna veya dört mezhepten birine intisap etmenin lüzumuna ait görüşler, bundan çok uzaktır.

Allah için ne acaip şeydir ki: Allah Rasûlü'nün ashabının, tabiin, tebei tabiin ve diğer imamların görüşlerinin bir çoğu kaybolmuştur. Yalnız bu fıkıh imamları arasında dört kişininki kalmıştır!!! Hiç bunlardan birinin söyledikleri sözleri arasında benim mezhebime gelin çağrısında bulunmuş mudur? Sahabe, tabiin ve tebei tabiine vacip kıldığını, Allah ve Resulü(s.a.v.), ondan sonra gelenlere de aynısını kıyamete kadar vacip kılmıştır. Vacib olan şey değişmez ve ihtilaf olunmaz. Velevki keyfiyeti, güç, acizlik, zaman, mekan ve vaziyet ölçüsü farklı olsa bile.

Avam için bir mezhebi gerekli gören şöyle der: "Cahil olan bir kimse, intisap ettiği bu mezhebin hak olduğuna inanmıştır. İnancı gereği ona bağlı kalması gerekir sözü doğru olsaydı, intisap ettiği mezhebin gayrısından fetva talep etmesi, bulunduğu mezhebin bir benzerine veya daha tercihli olana girmesi haram olurdu. Bu ve bunun gibi fasit etkenler yol açtığı durumların bozukluğuna delalet eder. Bilakis Allah ve Resulü (s.a.v.) kavlini veya dört halifenin sözünü intisap ettiği imamın görüşüne muhalif olarak görse, bu gerekçe kendi imamının görüşü için onlarınkini terketmesini gerektirir.

Bunun üzerine o kimse için dört imama tabi olanlardan veya diğer imamlardan dilediğinden fetva alması gerekir. Ne o kimse için de ve ne de müftü için beldesinin ravilerinden veya başka beldenin ravilerinin rivayet ettikleri hadislere bağlı kalması gerekli olmadığı gibi, icma ile dört mezhepten birine bağlı kalması da gerekmez. Bilakis hadis sahih olduğunda ister ravisi Hicaz'lı, ister Irak'lı, ister Şamlı, ister Mısır'lı, isterse Yemen'li olsun o hadisle amel etmesi vaciptir."

FASIL

Burada ben, her yerde bu mezheplerin yayılış sebeblerinden vakıf olduklarını aklı olan ve dinleyenlere ibret olması için zikredeceğim. Ahmed el-Mukrî el-Mağribî "Nefhu't-Tayb min Güsni'l-Endülüsi'r-Ratiyb, (3/158) adlı eserinde şöyle der: "Magriblilerin İmam Malik'in mezhebine bağlı oluşlarının sebebi; Magrib ve Endülüslüler önceleri, fethin ilk yıllarından itibaren Evzaî ve Şamlılar'ın mezhebine bağlı idiler. Endülüs Emevileri'nin üçüncü halifesi Hakem b. Hişam döneminde fetvalar Malik b. Enes'in ve Medine ehlinin görüşlerine intikal etti. Bu, Hakem b. Hişam'ın gördüğü bir siyasi maslahattan dolayı seçtiği görüşü sebebiyledir. Bunu gerektiren sebepler konusunda ihtilaf ettiler. Cumhur bunun sebebinin Endülüs âlimlerinin Medine'ye göç etmeleri olduğu görüşündedirler. Endülüs'e geri döndüklerinde İmam Malik'in faziletini, ilminin genişliğini, kudretinin üstünlüğünü anlattılar, onu yücelttiler ve onun mezhebini tercih ettiler. Denildi ki, İmam Malik Endülüslülerden birine Endülüs melikinin hayatını sordu. Hayatını anlattılar. Bu vakitte Beni Abbas oğullarının siretinin, ahlâk ve seciyesinin iyi olmasına hayret etti. İmam Malik bu haberci şahsa şöyle dedi:

Allah'ın Mescid-i Haram'ı melikimizle süslemesini dileriz.

Endülüs melikine imam Malik'in bilgisi ve görüşleri bu meseleyle birlikte nakledildi. Melik insanları Evzaî'nin mezhebini terkederek imam Malik'in mezhebine girmeye teşvik etti. En yisini bilen Allah (c.c.)'dır.

Sonra Mağrib melikleri hüküm ve amelde sadece İbnü'l-Kasım'ın seçtiği görüşler üzerine olunmasında ittifak ettiler. Hasılı kelam, mezhebler meliklerin ve siyasetlerin oyuncağı oldu. Bu konuda düşün..."

Derim ki: Mezheplerin ve tarikatların ortaya çıkış sebeplerini öğrenmek istersen İbn-i Haldun'un Mukaddimesi'ni okuman gerekir. O bu konuyu çok güzel incelemiştir. Allah onu hayırla mükafatlandırsın. O mezheplerin ortaya çıkmasının ve yaygınlaşmasının cahil siyasetlerin, meliklik arzusu olan acemlerin istilasının sebep olduğunu ifade eder.[82]

İbnu'l-Kayyım el-Cevziyye, İğâsetü'l-Lehfân min Mesâidü'ş-Şeytân (1/125) adlı eserinde şöyle der: "İnsanlara aynı görünüşün, aynı kıyafet, aynı görüş ve düşüncenin, belirli bir şeyhin, icad edilen bir tarikatın ve belirli bir mezhebin gerekliliğini emretmesi şeytanın hilelerindendir. Bunun farzların gerekliliği gibi onlara gerekli birşey olduğunu emreder. Onlar o mezhepten çıkamazlar ve çıkanı da tenkit ederler. Belli bir mezhebi taklid edenler ve Nakşibendi, Kadiriyye, Sühreverdiyye, Ticaniyye gibi çeşitli tasavvufi fırkaların müntesipleri onları kötülerler.

---

[82] Bu, öne sürdüğü şeyin sıhhatine vakıf olmak için İbn-i Haldun (r.a.)'ın Mukaddime'sini okuma imkanı bulamamakla beraber, bunların Mukaddime'de bulunduğu yere müracaat ettim. Ve İbn-i Haldun'un bu Konuya taalluk eden sebeplerden bir kısmını zikrettiğini buldum. (445-451). Belki O. Mukaddime'sine ilave edecek bir takım ziyadelikler getirdi. Niyetim, bunu tahkik etmek için, ortaya çıkacak ilk fırsatı değerlendirmeye yöneliktir, inşaallah.

Taassupçuluk ve taklidçiliği zemmedenlerden şiddetle sakınmalarını isterler. Bunlar dinin ve hakikatin kalıntılarıyla meşgul oldular. Bid'at kalıntılarıyla dine vakıf oldular. Ne fıkıh âlimleriyle ne de tasavvuf ehliyle birlikte oldular. Rasûlullah'ın sünnetini düşünen, onun bunların hareket ve davranışlarıyla tezat'olduğunu görür. Rasûlullah (s.a.v.)'in sünneti. Rabb'inin emrettiğinin dışında bir şeye bağlanmamayı emreder. Rasûlullah (s.a.v.)'ın davranışlarıyla bunların davranışı arasında uzak bir mesafe vardır."[83]

Eğer İslâm'a ters düşen çeşitli mezheplerin ortaya çıkmasını öğrenmek istersen İğasetü'l-Lefhan adlı kitabın özellikle son kısmını okuman gerekir, derim. Bu kitapta, İbn-i Sina'nın, Nuseyr et-Tusî'nîn, Memlukler'in, Fatimîler'in ve diğer milletlerin hile ve desiselerini açıklamaktadır.[84]

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, İslam düşmanları müslumanları çeşitli mezheb ve tarikatlara ayırmak suretiyle İslâmî hükümleri karıştırmaya muvaffak oldular.

İmam Şihabuddin Abdurrahman Ebu Şâme (V. 665)
"el-Müemmel lî'r-Redd ila'l-Emrî'l-Evvel" adlı kitabında şöyle der: "İnsanlar Kur'ân ilimlerinden sûreleri ezberlemekle ve bazı kıraat şekillerini nakletmekle yetindiler. Kur'ân'ın tefsiri, anlamı ve hükümlerinin yorumlanmasından gafil oldular. Hadis ilimlerinde ise kendilerinden daha bilgisiz şeyhlerin kitaplarından hadisleri dinlemekle yetindiler. Onlar insanların zikir ve fikir halkalarıyla ve mezhebinin imamlarının nakilleriyle yetindiler. Ariflerden birine mezhebin manası soruldu. "Din"
anlamına geldiğini söyledi. "Dinlerinde ayrılığa düşüp fırka fırka olan, her fırkasının da kendisinde bulunanla sevindiği müşriklerden olmayınız."[85]

O arif kişinin, ulemanın ileri gelenlerinden olduğu söylenmiştir. Ama o Allah ve gerçek din alimleri yanında cahillerin en cahilidir."[86] Yine Şihabuddin Abdurrahman aynı eserinde(1/15) şöyle der: "Dört mezheb insanlar arasında şöhret kazandı, diğerleri terkedildi. Dört mezhebe tabi olanların az bir kısmı gayretlerini gösterdiler. Çoğu rasullerin dışındakiler) taklid etmenin haram olmasından sonra mezhebieri taklid ettiler. Mezheb imamlarının görüşleri iki asıl kaynak (Kur'ân ve Sünnet) gibi telakki edildi. Bu şu âyetteki anlama geliyordu: "Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, ruhbanlarını ve

---

[83] Bakınız: İğâsetü'l-Lehfân min Mesâidı'ş-Şeytân, müellif ibni Kayyım el-Cevziyye, sayfa, 2/266-268.

[84] Ubeydîlerle, Fâtimîler arasında da fark yoktur, ikiside Abdullah İbni Meymun İbni'l-Kaddah İbni Diysân el-Bûnî'nin torunlarına nisbet edilen bir isimdir. Ancak kendilerini Fâtımîler olarak adlandırmaları itikatlarındaki Rafıziliği gizlemekten başka bir şey değildir. Mecusı devletleriyle Ehl-i Beyt (r.a.) arasında en ufak bir soy bağı olmadığına dair güvenilir tarihçiler de tanıklık ederler: El-Bâkılanî, İbni Hazm, İbni Hallikân, İbni Hacer, Tarihu'l-Hulefâ adlı kitabında, sayfa 524'de "Çok şerli Ubeydiye Devleti" diye bahseden es-Suyutî. Ubeydî yöneticilerini Tarihu'l-Hulefâ'sının 525, sayfasında: "Birbiri ardınca gelen ondört zorba idareci" diye nitelendiren ez-Zehebi'yi de naklediyor, Hicri 6. yy."da devletleri yok olan Ubeydîler'den kalan azınlık bir grup el-Hakim biemrillah'a tapmaktadırlar. Onlar Şam'da yaşayan Dürzîler'dir.

[85] Rûm Sûresi, âyet 31-32

[86] el-Muemmel li'r-Reddi ile'l-Emri'l-Evvel, imam Şihabuddin Abdurrahman Ebu Şâme, 1/10.

Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler. Oysa tek ilâhtan başkası na kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. Ondan başka ilah yoktur. Allah onların koştukları eşlerden münezzehtir."[87]

Bu bilgileri toplayan Ebu Abdurrahman Muhammed Sultan el-Masumî derki: Japonya'dan bana sorulan mezheplerin taklid meselesiyle alakalı topladığım bilgiler bu kadardır. Bu kadarla iktifa ediyorum. Çünkü damlalar denizin oluşmasına sebep olur. Allah'ın bütün kullarını bu kitapla faydalandırmasını, rızasına uygun ve cennete girmemize sebep olmasını diliyorum. Kendi vechi keremi için.

15 Muharrem 1358 tarihinde Mescid-i Haram yakınlarındaki Buhara Sokagı'ndaki evimde bu eserimi tamamladım.

Son duam şudur;

"İzzet sahibi Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Selam Resullerin üzerine olsun. Hamd âlemlerin rabbi Allah içindir."

[87] Tevbe Sûresi, âyet 31

KAYNAKLAR

Kuran-ı Kerîm	
Sahihi Buhari	İmamı Buhari
Sahihi Müslim	İmam Müslim
Süneni Ebi Davud	İmam Ebu Davut Sicistani
Süneni Tırmizi	İmam Ebu İsa et-Tirmizi
Süneni Nesei	İmam Nesei
Sünen İbni Maceh	İmam İbni Maceh
Sünen Darımi	İmam Darimi
Müsned Ahmed	İmam Ahmed b. Hanbel
Mişkatü'l-Nesabih	Tebrizi Elbani
Müsnedü'l-Humeydi	İmam Humeydi
Lisanü'l-Mizan	Hafız İbni Hacer el-Askalani
Tedribu'r-Ravi	Suyuti
Tenzihu'ş-Şeria	İbni Arrak
Tarihi Bağdat	Hatibu'l- Bağdadi
en-Nuniyye	İbnu'l-Kayyim
er-Risale	İmam Şafiî
Muvafakat	Şatıbi
İrşadü'l-Luhul	Şevkani
Fethu'l-Kadim	İbni'l-Humam
Ravdatu'l-Basım	İbrahim el-Vezir
Resmü'l-Müfti	İbni Abidin
Camıu Beyanü'l-İlm	İbnü Abdilber
İ'lamül-Muvakkıîn	İbnül-Kayyim
Fethu'l-Bari	Hafız İbnu Hacer el-Askalani
Şerhu Müslim	İmam Nevevi
Mu'cemü'l-Kebir	Taberanı
Mecmau'z-Zevaid	el-Heysemi
et-Tergîb ve't-Terhib	İmam el-Münziri
Mizanü'l-Fidal	İmam Zebebi
Sunü'l-Beyhaki	İmam Beyhaki
İrûsü'l-Galil	Şeyh Elbani
Müsnedü Ebi Ya'la	İmam Ebi Ya'la
Silsiletü'l-Ehadisi Daifa	Şeyh Elbani
Muvatta	İmam Malik
el-İntika	İbnü AbdilBer
el-Umm	İmam Şafiî
Hulasetü'l-Keydani	Keydani
el-Feteva	Hafız Subki
İmam Ahmed Meseleleri	İmam Ebu Davud
İkasu'l-Himem	Fullanî
el-Recmuu	İmam Nevevi
Şerh Meani'l-Asar	İmam Tahavî
el-Munteka	İbnü'l-Carud
Sahihu ibni Huzeyme	İbnu'l-Huzeyme
er-Risale	Abdullah bin Ebi Zeyd el-Kayravani
Fıkhu'l-Ekber	İmamı Ebu Hanife
Akidetü't-Tahavi	İmam et-Tahavi
Şerh Akidetü't-Tahavi	Ebu'l-İzz el-Hanefi
Müstedrek	İmam Hakim en-Nısaburi
Silsiletü'l-Ehadisi Sahiha	Şeyh Elbani
el-İ'tisam	Şatibi
Tefsir İbni Kesir	İbnu Kesir
Tahricu'l-Keşşaf	Hafız İbni Hacer
ed-Duafa	Ukayli
Mu'cemu's-Sağin	Tâberani
el-Muğnian Hamli'l-Eslar	el-Iraki
Sahihu'l-Camiu-Sağin	Şeyh Elbani

Camiu Rumuz	Şemseddin el-Kahşaî
Reddu'l-Muhtar	İbni Abidin
Zilalu'l-Cenneh	Şeyh Elbani
İtîibau's-Sünen	Ziyau'l-Makdisi
Kavaidu'l-Ahkam	İzzeddin bin Abdisselam
Tefsiru't-Taberi	İmam Taberi
Zadü'l-Mesin	İbnü'l-Cevzi
Dureru'l-Mensur	Suyuti
İktida'u Sıratu'l-Müstakim	İbni Teymiye
Sahihu ibni Hibban	İbnü'l-Hibban
Marifetü Ulumi'l-Hadis	İmam Hakim en-Nisaburi
Musannaf	Abdurrezzak es-Sanani
Sulasiyat Nusredu'l-İmam Ahmed	Allame Sefarî
Kaside-i Burde	Muhammed b. Said el-Busiri
Felhu'r-Rabbani	Abdurrahman es-Saati
Sıfatü Salatu'n-Nebi	Şeyh Elbani
Hilyetü'l-Evliya	Ebu Nuaym el-İsbahanı
Menakibü'ş-Şafiî	İmam Beyhaki
el-Fıkhuve'l-Müfekkih	Hatıbu'l-Beydadi
Zikru Ahbari İsbehani	Ebu Nuaymelisbehani
Telbisu İblis	İbnu'l-Cevzî
Tefsiru'l-Kebir	Fahreddin er-Razî
Medaricu's-Salıkin	İbnu'l-Kayyım el-Cevziyye
İslahu'l-Mesacid	Cemaleddin el-Kasimi
Mecmuu Feteva	İbni Teymiye
Vesailu'ş-Şia	el-Harril Amili
Tahriru'l-Vesile	Ayetullah Humeyni
Ennihaye	et-Tusî
Mefatihu'l-Kerame	el-Amili
Mukaddime	İbni Haldun
İğasetul-Lehfan	İbni'l-Kayyım el-Cevzi
Tarihu'l-Hulefa	Hafız Suyuti
Tarihu'l-Hulefa	Hafız İbni Hacer
el-Müemmel	Ebu Şâme